

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra primární a preprimární pedagogiky

Bakalářská práce

Martina Chlachulová

Vstup dvouletých dětí do mateřské školy a jejich adaptace na nové
prostředí

Olomouc 2022

Vedoucí práce: Mgr. Alena Srbená Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne

Martina Chlachulová

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Aleně Srbené Ph.D. za odborné vedení, ochotu, cenné rady a čas, který mi věnovala. Mé poděkování patří také rodině a blízkým přátelům za podporu během studia.

OBSAH

ÚVOD	6
Teoretická část	8
1 VÝVOJ BATOLETE OD DVOU DO TŘÍ LET	8
1.1 Tělesný vývoj	8
1.2 Kognitivní vývoj	10
1.3 Socializace a emoční vývoj	12
2 PROCES ADAPTACE DVOULETÉHO DÍTĚTE	14
2.1 Fáze adaptace	15
2.2 Jak mohou pomoci rodiče	18
2.3 Jak mohou pomoci učitelky v mateřské škole	19
2.4 Projevy maladaptace	20
2.5 Ukončení adaptace	21
3 VZDĚLÁVÁNÍ DVOULETÝCH DĚTÍ V PODMÍNKÁCH MATEŘSKÉ ŠKOLY ...	23
3.1 Věcné podmínky	24
3.2 Životospráva	25
3.3 Psychosociální podmínky	25
3.4 Organizace vzdělávání	25
3.5 Personální a pedagogické zajištění	26
3.6 Bezpečnostní podmínky	27
Praktická část	28
4 DESIGN VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	28
4.1 Pilotáž	31
5 VLASTNÍ VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	34
5.1 Zpracování dat	34
5.2 Vyhodnocení a interpretace získaných dat	35

6 DISKUZE	44
ZÁVĚR	45
Seznam bibliografických citací	46
Seznam zkratek	48
Seznam příloh	49
ANOTACE	

ÚVOD

Téma „Vstup dvouletých dětí do mateřské školy a jejich adaptace na nové prostředí“ jsem si vybrala, protože jsou mi děti a jejich vzdělávání velmi blízké a díky práci učitelky v mateřské škole budu moci tomuto procesu přispívat. Tomu, čemu si dítě musí na začátku vstupu do mateřské školy projít, je adaptace, tedy přizpůsobování se různým podmínkám, které jsou na dítě kladeny. Vstup do mateřské školy je důležitým mezníkem v životě dítěte i jeho rodiny. Dítě přijímá novou roli, učí se sžít s novou sociální skupinou a být v novém prostředí sám, bez svých rodičů, hlavně matky. Odloučení od rodičů je velkou přelomovou událostí, a tak je důležitá podpora, empatie, pochopení i včasná příprava. Adaptací si prochází společně s učitelkou, která se mu v tomto procesu snaží co nejvíce pomoci. Mateřské školy mohou pomoci adaptačními programy, díky kterým dítě poznává nové prostředí i učitelky. Samozřejmě pomáhají i rodiče, kteří se snaží své dítě připravovat. Tento proces je buď klidný anebo naopak se vyskytují i přes přípravu rodičů maladaptivní projevy, jako je nejčastěji pláč nebo odmítání vstupu do třídy. Dvouleté děti v mateřské škole dlouho nemáme, a tak jsem se chtěla do této problematiky adaptace více ponořit. Vstup těchto dětí do mateřské školy je stále velmi diskutovaným tématem. Můžeme se setkat s mnoha postoji od nepochopení, jak mohou být tyto děti zařazovány do institucí bez matky až po klidné přijímání. Mnoho učitelů s tímto rozhodnutím nesouhlasí a jako důvod uvádí, že z vývojového hlediska je zařazení dvouletých dětí do mateřské školy příliš unáhlené.

Hlavním cílem práce je zjištění průběhu adaptace dvouletých dětí. Dílčími cíli jsou zjistit běžné projevy chování a jak zvládají učitelky maladaptivní projevy chování. Dále podmínky ovlivňující průběh adaptace, doba adaptace, zda jsou podmínky vzdělávání v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání a zda mají mateřské školy adaptační program.

Teoretická část je rozdělena do tří kapitol. První kapitola je zaměřena na charakteristiku vývoje batolete od dvou do tří let, kde je popsán vývoj tělesný, kognitivní, socializace a vývoj emoční. Druhá kapitola se zabývá hlavním tématem procesu adaptace, její fáze, projevy, a také tím, jak mohou pomoci rodiče i učitelky. Poslední kapitola teoretické části je věnována podmínkám vzdělávání pro dvouleté děti, které musí být upraveny a přizpůsobeny pro tuto věkovou skupinu v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání. Praktická část se opírá o kvalitativní výzkum, který je realizován pomocí pozorování dvouleté dívky, díky

kterému byly připraveny otázky pro rozhovor. Ten je veden s učitelkami ve třech konkrétních mateřských školách, které se nachází v jednom městě.

Teoretická část

1 VÝVOJ BATOLETE OD DVOU DO TŘÍ LET

Dvouleté dítě se nachází z hlediska vývojové psychologie v batolecím období, které trvá od jednoho až do tří let. Toto období je výrazně spojeno s rozvojem dětské osobnosti, dovednostmi a schopnostmi. Dítě se stává samostatnějším a dochází k první emancipaci, což bývá charakteristickým znakem. Také dochází k uvolňování různých vazeb, batole začíná usilovat o sebeprosazení, chce si potvrdit zvládnutí svých kompetencí a zjišťuje své limity (Vágnerová a Lisá, 2021).

Erikson (1963) podle psychosociálního vývoje nazývá toto období obdobím autonomie. Podle Vágnerové a Lisé (2021) by bylo přijatelnější, kdyby toto období bylo označeno jako automatizace, jelikož se jedná o proces.

První kapitola se zabývá vývojem tělesným, kognitivním a sociálně emočním. Dítě v období od dvou do tří let prochází v rámci těchto oblastí velkým rozvojem, které se navzájem prolínají a zdokonalují.

1.1 Tělesný vývoj

Dvouleté dítě za rok povyroste o 7,6 až 12,7 cm a jeho průměrná výška dosahuje přibližně 86,5 až 96,5 cm. Váha se pohybuje v rozmezí od 11,8 do 14,5 kilogramů. Tělesný postoj je více rovný. Z důvodu, že nejsou plně vyvinuty břišní svaly, má břicho stále vystouplé a velké (Allen a Marotz, 2002). Thorová (2015) uvádí, že mléčný chrup je kompletní.

Zvyšuje se výkonnost nervové soustavy, se kterou souvisí potřeba spánku. Ten napomáhá k regeneraci a chrání přetěžování. Dítě naspí 12–13 hodin denně (Plevová, 2008).

Motorický vývoj

Velké pokroky můžeme vidět ve dvou oblastech, a to v oblasti jemné a hrubé motoriky.

V oblasti hrubé motoriky můžeme pozorovat, jak zpočátku dvouleté dítě zvládá nerovný terén, překračuje překážky, zvládá jít do schodů i bez přidržování a většinou na každém schodku prisunuje nohu. Kolem třetího roku ovládá tříkolku, zvládá chůzi a udrží se na okamžik na jedné noze. Pozorováním a napodobováním se učí pohyby dospělých (Plevová 2008). Allen a Marotz

(2002) dodávají, že dokáže vyšplhat na židli, na kterou se otočí a sedne si na ni. Také zvládne hodit míč spodem a udržet při tom rovnováhu.

Lokomoce zvyšuje sociální status dítěte, má sociální význam a je symbolem úspěšného vývoje. Uspokojuje potřebu stimulace i aktivity. Na základě pohybové aktivity si dítě začíná uvědomovat své vlastní tělo a jeho možnosti (Vágnerová a Lisá, 2021).

V oblasti jemné motoriky dochází taktéž k významným pokrokům. Zvyšuje se zraková a pohybová souhra, to můžeme pozorovat například když staví věž, která se skládá z několika kostek. Později zvládne i navlékání korálků, listování v knize, vyhazování předmětů do otvoru nebo čmárání (Plevová, 2008). Alen a Marotz (2002) dodávají, že dvouleté dítě baví aktivity jako přesypání písku a hry s vodou. Zvládne rozepnout velký knoflík a zip.

I když tužku drží tzv. dlaňovým úchopem, později se snaží napodobit předkreslené tvary jako je kruh nebo kříž. Stadium čmárání a prvotních pokusů je realizováno po krůčcích a velmi pomalu (Langmeier a Krejčířová, 2006).

Matějček (2005) uvádí, že udrží hrneček a během pití a jídla se zvládne obsloužit tak, aby se už tolik nepošpinilo. Většinu oblečení vysvleče a jednoduché kousky oblečení jako jsou ponožky nebo čepice si zvládne obléct.

Vágnerová a Lisá (2021) předkládají, že veškeré pohybové aktivity jsou pro dvouleté děti velmi zajímavé, a proto dochází k experimentování. Nemůže se jich nabažit, a tak aktivity neustále opakuje, tím pádem si je procvičuje a zdokonaluje. Do motorického rozvoje spadají i svalové skupiny, a to svaly svěrače a svalstvo kosterní. Významnými z psychologického hlediska jsou dva druhy pohybu a to retence – setrvání nebo udržení něčeho a eliminace – dítě opustí co nechce nebo kde nechce být, zahodí, pustí.

Pokud je schopné ovládat obě tyto funkce, je schopné regulovat vyměšování. Tímto způsobem se naučí ovládat čistotu (Vágnerová a Lisá, 2021). Podle Freuda (1991) se dítě nachází od druhého do třetího roku života v análním stadiu, kde dochází k uspokojování této zóny (Plevová 2008).

Může se stát, že dítě regreduje v případě úrazu nebo jiné negativní zkušenosti na nižší vývojovou úroveň (Plevová, 2008).

1.2 Kognitivní vývoj

Mezi kognitivní vývoj můžeme zařadit smyslové vnímání, paměť a pozornost, myšlení a řeč. V rámci těchto oblastí si přiblížíme tento vývoj. Nesmíme zapomínat na to, že tyto funkce se u každého dítěte rozvíjí jiným tempem. Je důležité respektovat individualitu každého dítěte.

Smyslové poznání

Základem poznávací činnosti je vnímání, kdy je upřednostňovaný dotekový kontakt. U dvouletého dítěte má velký význam sluch a zrak. Zdokonaluje se v rozlišování (barvy, velikost, tvar, pach, zvuk, tvrdost). Rozpozná geometrické tvary jako válec, kouli, kostku. Dokáže rozlišit výšku a intenzitu tónu. (Plevová, 2008)

Splavcová a Kropáčková (2016) upozorňují na smyslové poznávání, které je mnohostranné. Toto poznávání rozvíjí nejen fantazii ale i paměť a pozornost. Aby dítě pochopilo svět je třeba, aby používalo smysly. Proto je vhodné, aby mělo podnětné prostředí.

Paměť a pozornost

Jelikož narůstá objem hipokampu okolo druhého roku života, dochází ke zlepšení paměti. To je umožněno nárůstem synapsí v těchto oblastech. Dítěti umožňuje lepší uchování vzpomínek a jsou schopné spojit ve 2,5 letech určité vzpomínky s určitou událostí (Vágnerová a Lisá, 2021).

Dle Plevové (2008) se v batolecím věku zdokonalují tři složky paměťových funkcí:

- Konkrétnost – dítě si vybaví obrazy a představy zážitků, co prožilo
- Citovost – dítě si uchová citově zbarvené (pozitivní a negativní) zážitky
- Mimovolnost, neúmyslnost – dítě si vybaví a zapamatuje aktivity bez vlastního přičinění nebo vědomé aktivity

Dítěti v průběhu druhého a třetího roku přibývá více zkušeností, má lepší orientaci, a také dochází ke zrání určitých částí mozku. Díky tomuto procesu se zlepšuje jeho pozornost. Ke konci druhého roku zvládne iniciovat pozornost s druhým člověkem. Ta se rozvíjí především v sociální interakci. Ke konci batolecího období zvládne zaměřit pozornost pouze na některé podněty a další ignorovat. To znamená že se zabývá jen tím, čím chce a odolává rušivým vlivům (Vágnerová a Lisá 2021).

Pozornost stále udrží jen na krátkou dobu. Typické je v tomto věku přebíhání od jedné činnosti ke druhé. Zvládne si zapamatovat písničky nebo říkanky, které jsou krátké. Velkou oblibu mají ty s pohybovým doprovodem. Paměť je také krátkodobá, což souvisí s orientací v čase, která je nedostatečná, protože dvouleté dítě žije přítomností (Splavcová a Kropáčková 2016).

S pamětí souvisí i představivost, která se uplatňuje a rozvíjí především ve hře. Obsahem jsou vzpomínkové a paměťové představy. U dvouletého dítěte se začínají vytvářet i představy fantazijní. Tyto představy jsou jakýmsi tvořivým prvkem psychické činnosti. Dítě si pomocí fantazie proměňuje cokoli, co potřebuje (Plevová, 2008). Říčan (2021) dodává, že při představách se objevuje i „aha zážitek“ kdy si rázem dítě uvědomí řešení, na které nenacházel dlouho odpověď.

Myšlení a řeč

Dle Piageta (in Langmeier a Krejčířová, 2006) dochází v roce a půl až dvou letech k nové etapě symbolického, předpojmového myšlení (od 2 do 4 let) a je ukončen vývoj senzomotorické inteligence.

Dítě chápe, že každá věc má své označení, která se pro něj stává symbolem. Začíná hledat souvislosti a rozdíly (Vágnerová a Lisá, 2021). Podle Plevové (2008) to znamená, že dítě operuje ve své mysli se znaky nebo symboly. Dovede si představit objekt či činnost, aniž by jej vidělo. Tedy nemusí manipulovat s objekty, které jsou reálné a stačí, když využije slova nebo paměťové představy. Neřeší problém zkoušením všech variant, ale dovede například strčit geometrický tvar do stejného otvoru.

Věc, která není přítomna, dokáže reprezentovat odlišnou věc. To můžeme pozorovat především ve hře, kde děti používají symboly pro konkrétní předměty (např. lego je jídlo pro barbínu, provázek je had.) Díky tomuto myšlení se objevuje sociálně imitační hra. Toto myšlení označujeme jako magické. Také se později objevuje uvažování egocentrické (Thorová, 2015).

Dítě je ve dvou letech komunikativní a vyhledává příležitosti ke komunikaci. Velmi snadno se naučí krátké básničky a písničky. Řeč je pro děti velmi potřebná, jelikož uspokojuje potřebu sdělit dojmy a zážitky. Dítě musí mít správný mluvní vzor, aby se rozvíjel správný vývoj řeči. Ten můžeme podpořit čtením, zpíváním, mluvením s dítětem. Oblíbenou hračkou u těchto dětí jsou zejména knihy a leporela, se kterými si rádo hraje s dospělým a chce pojmenovávat, co

vidí na obrázku. Slovo, které špatně vysloví bychom měli dítěti zopakovat správně (Splavcová a Kropáčková, 2016).

Slovní zásoba se u dvouletého dítěte neustále rozšiřuje a používá 50–300 různých slov. Jednotlivá slova mají pro něj konkrétní význam. Pasivní slovní zásoba převažuje nad tou aktivní a rozvíjí se sémantická oblast řeči (Allen a Marotz, 2002).

Do třetího roku dítě používá až 1000 slov a nemá problém s rozhovorem s dospělým. Pokud dítě chápe smysl jednoduchého obsahu pohádky nebo říkanky, je to pro nás ukazatel, že se řeč a myšlení rozvíjí. Kolem druhého roku věku nastává první ptací období, na konci třetího roku druhé ptací období, kde častými otázkami jsou „Co je to“ a „Proč?“ „Jak?“. Tímto způsobem dítě hledá souvislosti. Vývoj řeči je individuální a neprobíhá u všech stejně. Důležité je prostředí a také řečový vzor (Plevová, 2008).

1.3 Socializace a emoční vývoj

Podle Říčana (2021) si dítě kolem druhého roku vytváří tzv. rodinnou identitu. Splavcová a Kropáčková (2016) uvádí, že rodina má pro dvouleté dítě velký význam, především matka. Čím je starší, jeho zájem se ubírá k navazování kontaktů s vrstevníky a k ostatním dětem. Dítě se vstupem do mateřské školy (dále jen MŠ) získává novou sociální roli. Takové dítě dokáže akceptovat pravidla, která jsou nastavená. Jelikož mohou být emoce silnější, může se stát, že pravidla poruší. U dvouletých dětí můžeme očekávat více konfliktů, který vznikne dožadováním se určité hračky.

Interakce dětí je zpočátku omezena pouze na výměnu pozornosti. Ve druhém roce pozorujeme hru paralelní tedy vedle sebe, kdy si děti hrají samostatně. Později kolem třetího roku dochází ke spolupráci nebo i soupeřivosti. Hra má charakter manipulační, dítě zkoumá vlastnosti věcí a experimentuje. Navazováním vztahů s vrstevníky si osvojuje prosociální chování (Langmeier a Krejčířová, 2006).

Plevová (2008) uvádí, že hra je významnou sociální činností, díky které se dítě dostává do kontaktu s druhými dětmi. Uvědomuje si své „já“ a svůj obraz o sobě. Podle Říčana (2021) se dítě hrou citově vyrovnává s konflikty a s těžkostmi, se kterými se setkává a snaží se vypořádat s rozrušením. Také při ní rozvíjí své schopnosti, buduje fantazii a je přípravou na práci. Thorová (2015) dodává, že pozorováním a napodobováním ostatních je důležitým procesem učení.

Ve druhém roce života jsou emoce dítěte silné, vznětlivé a krátkodobé. Dítě už zná jak kladné emoce, tak i ty negativní jako je například stud, smutek nebo lítost. Zaznamenat můžeme také žárlivost. Jisté zastoupení má u těchto dětí strach, kdy u starších batolat zaznamenáváme tzv. „naučený strach“. Naučeným strachem je předmět nebo situace, kterých se dítě bojí a má z nich nepříjemné zážitky. Objevuje se zlost, která může být reakcí dítěte na odebrání určité hračky. Tato citová kvalita souvisí s vývojem osobnosti. Můžeme vidět také soucit, který se projevuje v citlivém zacházení se zvířaty, hračkami a také ve vztahu k druhým dětem. Příjemnou emoci, které dítě provází, je radost, ale také něžnost, veselost, spokojenost. Veškeré citové projevy se prohlubují vlivem sociálních kontaktů a dítě dokáže emoce pojmenovat slovy. (Plevová, 2008)

V průběhu druhého a třetího roku se emoční prožitky více třídí. Různorodými emocemi začíná více rozumět sobě i druhým lidem. Tento vývoj je spojen se sebeuvědomováním, díky tomu vznikají emoce jako hrdost, rozpaky nebo stud. Starší batole si začíná uvědomovat, že nežádoucí chování může mít důsledek, který doprovází různé pocity (Vágnerová a Lisá 2021).

Sebeuvědomování souvisí s osamostatňováním se, kdy dítě reaguje na omezující vlivy (Plevová, 2008). Špaňhelová (2003) dodává, že důležitým vývojovým obdobím je období vzdoru, které vrcholí mezi druhým a třetím rokem. Dítě vyjadřuje nesouhlas a odmítá dělat něco, co mu dospělý nařizuje. Jeho chování bývá vzteklé či truceje.

Toto chování není žádnou poruchou, ani žádnou chybou ve vývoji dítěte. Jedná se o důsledek, který dochází procesem vývoje osobnosti. Nemá smysl dítě za toto chování trestat ani mu nic vyčítat. Nejlepší možnou variantou je dopřát dítěti čas na uklidnění nebo změnit situaci která záchvatu předcházela. Nechat dítě v tichu a o samotě bez naší další reakce (Matějček, 1999).

Langmeier a Krejčířová (2006) uvádí i tzv. negativismus a vyznačuje se popíráním, která mohou být i nesmyslná tudíž na vše je odpověď „ne“ nebo „já sám“. Dítě usiluje o samostatnost a uvědomuje si, že je autonomním jedincem.

Závěrem můžeme říci, že vývoj mezi druhým a třetím rokem je velmi pestrý, kdy dítě dosahuje ve všech oblastech velkého pokroku. Velký pokrok můžeme pozorovat hlavně v oblasti kognice a lokomoce. Znalost vývojové psychologie je důležitá pro práci učitelky v MŠ, jelikož musíme vědět čím si dítě v jednotlivých období prochází, jak prožívá situace a co je pro daný věk typické. V následující kapitole se pozastavíme nad samotným procesem adaptace v tomto období, vymezíme si, co vlastně adaptace znamená a jakými fázemi si dítě prochází. Nezapomeneme taky na zmínění toho, jak by při tomto procesu mohly pomoci rodiče i učitelky.

2 PROCES ADAPTACE DVOULETÉHO DÍTĚTE

Adaptaci obecně můžeme vymezit jako přizpůsobení se podmínkám, které se mění od narození až po smrt. Tento pojem je velmi obsáhlý, který vyjadřuje vyrovnání a rovnováhu jedince s prostředím, ale i vnitřní rovnováhu organismu a osobnosti. Adaptace velmi úzce souvisí s uspokojováním potřeb tělesných, psychických a sociálních. Uspokojování těchto potřeb je spojeno s potížemi, překážkami i problémy. Tato úskalí je potřeba překonávat a patří k přirozené součásti života. Adaptace může mít podobu pasivní, nazývána též akomodace, nebo aktivní, nazývána asimilace (Šimíčková – Čížková, 2011).

Adaptace dvouletého dítěte nastává, když začíná probíhat „*postupné přizpůsobování se novým podmínkám, které mají podobu přijetí nového prostředí, porozumění a zvnitřnění pravidel i vzájemného poznávání a nalezení své přijatelné pozice ve skupinovém dění*“ (Kořátková, 2014, s. 124).

Jedná se o přelomovou událost, která není snadná. V jeho životě se tak musí čelit mnoha věcem, které musí přijmout. Velkým problémem je odloučení od rodičů. Dítě se setkává s novým prostředím, cizí autoritou a velkou skupinou vrstevníků. Musí se vypořádat s režimem dne a novými pravidly, které musí v MŠ dodržovat (Zormanová, 2019).

Tento proces se týká celé rodiny dítěte a všichni ji velmi prožívají. Nese s sebou jisté obavy, aby dítě vše bez problémů zvládlo a nezpůsobilo dítěti výraznou psychickou újmu. MŠ se snaží tyto obavy minimalizovat a nabízí poradenskou činnost (Bečková, 2008).

Autorky Kropáčková a Splavcová (2017) zdůrazňují, že tento proces je velmi individuální a u každého dítěte trvá jinak dlouhou dobu. Doba adaptace může být až osm týdnů a v případě nemoci se může prodlužovat. Při adaptaci je důležitá spolupráce s rodiči.

K tomuto procesu patří jistě i změna dětské identity, a je třeba zdůraznit, že „*identita jakožto zkušenost vlastního já je odkázána na odezvu ze sociálního prostředí*“ (Niesel a Griebel, 2005, s. 27). Ukazatelem změny jsou různé události, jako například nákup botiček, skříňka se znakem a náhradní oblečení, přivítací ceremoniál a těmito událostmi je vytvářen rituál přechodu.

Splavcová a Kropáčková (2016) uvádí, že tento vstup může s sebou nést i jistá rizika pro dítě, a to především že:

Dítě je nezralé – Je velmi těžké odhadnout období vstupu dítěte do MŠ. Některé dvouleté děti se mohou adaptovat lépe než děti starší, a proto je to vlastně tak strašně individuální. Rodina by měla vědět o tomto riziku a být na něj připravena.

Dítě se nedostatečně adaptuje – Každé dítě potřebuje určitý čas k adaptaci. Pokud je urychlená, může s sebou nést jisté problémy.

Dítě setrvává v MŠ dlouhou dobu – V této době potřebují být rodiče dítěte v práci dlouhou dobu, a ne všichni mají možnost zkrácených úvazků nebo rodinného příslušníka, který by dítě vyzvedl. Osmihodinový pobyt dvouletého dítěte v MŠ není optimální.

Dítě zažívá nadměrnou zátěž – Pro dvouleté děti mohou být prostory MŠ nepřehledné, velké, nebezpečné, a to může u dítěte vyvolávat pocit nejistoty.

2.1 Fáze adaptace

Dvouleté dítě v průběhu adaptace prochází různými fázemi, které si následovně uvedeme.

Říčan (1989) a Vágnerová (2005) (in Koťátková 2014) předkládají celkem tři stadia, jak by mohlo dítě reagovat na odloučení rodiče a dítěte:

1. Stadium protestů – vytrvalý pláč, dožaduje se rodiče, nechce komunikovat, nehraje si
2. Stadium zoufalství – dítě je uzavřené, nenaříká, málo komunikuje, vybere si hračku, se kterou bez zájmu manipuluje, pozoruje
3. Stadium odpoutání od matky – jeho pozornost je připoutána k náhradní osobě, komunikace a chování začíná být v normálu, hraje si

Koťátková (2014) uvádí, že jednotlivá stadia trvají u každého dítěte různou dobu. Je ale možné si na základě těchto stádií uvědomit, kde se dítěte právě nachází. Ačkoliv by si rodiče i učitelky přály, aby adaptace probíhala hladce, můžeme se setkat s různými typy dětí a jejich projevy chování.

Podle autorů Niesel a Griebel (2005) se můžeme potkat se třemi typy dětí, kterými jsou:

1. Dítě, které je **nenáročné**, má vyrovnanou náladu. Umí se přizpůsobit na změnu pevného rytmu. Když ho někdo zklame, jeho reakce je klidná. Cizí osoby mu nedělají starost a je vůči nim otevřené.
2. Dítě, které je **pasivní** a vše mu trvá delší dobu. Když se dostává do nových situací, je zdrženlivé. Mohou být také označovány jako děti plaché.
3. Dítě, které je **nedůtklivé** a může mít sklony ke špatné náladě. Nemá rádo změny a špatně se jim přizpůsobuje. Jeho reakce jsou prudké ale také je aktivní a živý.

Autorky Haefele a Wolf – Filsinger (1993) ve své knize popisují průběh adaptace v MŠ, který dělí do čtyř týdnů a součástí jsou i vyzorované reakce dětí.

První týden: Orientování

První týden je v MŠ pro nováčky náročný jak pro děti, tak i pro paní učitelku. Neznámé jsou pro ně jak prostory školky, tak i učitelé a ostatní děti. Protože neznají režim dne ve školce, všechno pečlivě sledují a drží se od všech zpátky. Do aktivit se nezapojují a pouze sledují, jaké všechny činnosti jsou vykonávány a snaží si srovnat v hlavě všechen chaos. Toto pozorovací stanoviště je smysluplné, protože dětem zajišťuje příjem informací, které nejsou ničím rušené. Velký problém pro nováčky je i paní učitelka – pro ně cizí osoba, protože je ve školce pro všechny děti a když má nějaké přání, bojí se jí ho sdělit. Vrstevníci se nové děti snaží tolerovat a porozumět jim.

Druhý týden: Sebeprosazování

Děti jsou ve druhém týdnu seznámeny s režimem dne i s prostorami školky a paní učitelkou. Jak již z názvu vypovídá, jedná se o období sebeprosazování, a tak se dítě snaží všemožnými způsoby a shlédnutými vzorci chování, které vyzorovalo, navázat nové kontakty. Chovají se tedy tak, aby na sebe upoutaly pozornost. Pletou se do aktivit druhých dětí, napodobují je, anebo se dělají zajímavými. Tímto způsobem se mohou dostat s ostatními dětmi do konfliktu, protože se stávají konkurenčními, a tedy mohou narazit, jelikož začíná boj o roli (šašek, hvězda). Čili v této fázi dochází ke konfliktům, a to může způsobovat unavitelnost, nevyrovnanost a přecitlivělost.

Třetí týden: Zvláštní opatření

Ve třetím týdnu ubývá hádek, sporů a atmosféra nabývá klidné podoby. Nové děti získaly více zkušeností a děti, které ve školce pobývají delší dobu je berou na vědomí. Nováčci mají přehled,

kteře děti jsou více oblíbené a řídí skupinu. Jejich cílem je získání větší moci, a tak se snaží s oblíbenými dětmi trávit nejvíce času s přesvědčením, že získají na popularitě. Mohou rozdávat bonbóny nebo obrázky, dávat jim najevo, že je mají rády nebo se zajímat o činnosti, které ve školce vykonávají. Jsou méně otevřeni vůči méně oblíbeným dětem a tím pádem opomínají třídu jako celek. Můžou se ale vyskytnout i děti, které moc nemluví, nebo se nepokouší navazovat kontakty.

Čtvrtý týden: Všední den

Podle autorek jsou nováčci ve čtvrtém týdnu zvyklí na režim dne a berou MŠ jako součást života. Poznali chod školy, budovu a paní učitelky. Znají pravidla, která jsou nastavená a snaží se je dodržovat. Mají taky svoji roli ve skupině a už nejsou pouze pozorovateli. Celý proces adaptace jistě ale také souvisí s chováním paní učitelky ve třídě, která má v této problematice ovlivnitelnost a také souvisí s celou skupinou dětí.

Niesel a Griebel (2005) ve své knize píší pouze o třech fázích, kterými dítě proplouvá. První jako období orientace, které odpovídá popisem i názvem prvním období autorek Haefele a Wolf – Filsinger. Další fázi nazývají jako snahu o začlenění, která trvá měsíc a odpovídá druhému týdnu sebeprosazení. A poslední fáze, která s sebou nese název přivyknání, trvá několik měsíců a odpovídá posledním dvěma týdnům.

Do skupiny, která se nejdéle a s citovými problémy adaptuje, bychom mohli zařadit právě nejmladší, a tedy dvouleté děti, které se s MŠ ještě neseznámily. Jsou ale i takové, které na počátku adaptace nesmutní. Nejprve se o všechno zajímají, zajímají se o hry, hračky, a poté přestanou mít o MŠ zájem. Tato situace bývá těžce řešitelná. Malou částí jsou děti, které mají problém s adaptací dlouhou dobu, a to třeba i přes polovinu školního roku. Kvůli tomu v MŠ trpí. Tyto děti se neustále těžce loučí, jsou uzavřené, nezapojují se do činností. V noci špatně spí a jsou úzkostné. Mohou mít také psychosomatické příznaky jako jsou bolesti břicha či hlavy, zvýšená teplota, zvracení, které mohou naznačovat separační úzkostnou poruchu. Dokud si dítě nevytvoří alespoň nějaké vztahy ve třídě, může nejistota a smutek trvat. Důležitá je osobnost paní učitelky, ve které dítě hledá oporu a bezpečí a také domácí příprava dítěte na vstup do MŠ (Kořátková 2014). Proto si v následujících kapitolách popíšeme, jak mohou pomoci rodiče před nástupem do MŠ a učitelé ve vzdělávacím procesu.

2.2 Jak mohou pomoci rodiče

Zda dítě na MŠ připravit či ne, může být odlišeno dle věku. Kořátková (2014) uvádí, že jinak je tomu u dítěte, které nastupuje do povinné školní docházky a jinak u dítěte, které nastupuje do školy jako dvouleté. Čemu bychom ale měli věnovat pozornost je, co by mělo dítě umět před nástupem. Autorka doporučuje desatero, díky kterému by mohlo dítě vstup do MŠ lépe zvládnout. Rodiče mohou pomoci dítěti s osvojením různých dovedností, které se mu budou při vstupu velmi hodit.

1. Chodit se svým dítětem mezi děti, a to i v případě, má-li další sourozence. Může se hodit také tam, kde děti z MŠ tráví pobyt venku, například na hřiště anebo přímo na zahradu školy, pokud to nabízí.
2. Nechat v péči dítě u jiného člověka, které zná, aby bylo zvyklé trávit čas postupně s někým jiným než se svými rodiči. Chodit s ním do jiného prostředí, aby si uvědomilo, že se i my musíme chovat podle jiných pravidel než doma.
3. Zabývat se oblastí sebeobsluhy při jídle, v koupelně, oblékání a svlékání, uklízení věcí (hraček), obouvání a následně tyto dovednosti oceňovat.
4. Pokud chceme, aby si dítě dělalo věci samo, rozvrhnout si čas tak, abychom na něj nemuseli spěchat. Musíme totiž počítat s tím, že když se bude dítě samo oblékat, zabere to více času, než abychom to dělali za něj.
5. Strávit s dítětem každý den při společné hře, nad knihou či u časopisu a přimět ho k slovnímu vyjadřování.
6. Před spaním si s dítětem číst anebo zpívat, čímž budeme rozšiřovat slovní zásobu, soustředění se na poslech a pochopení logiky děje.
7. Během dne si s dítětem povídat, dát mu prostor na mluvený projev, který budeme poslouchat a komentovat, aby vědělo, že mu rozumíme.
8. Oceňovat to, co se dítěti daří a podporovat ho, když mu něco nejde. Jasně odmítat nevhodné chování a vysvětlit proč.
9. Nevyhrožovat dítěti větami „Počkej, až budeš ve školce!“ Dítě se už tak bude bát do školky a nechceme, aby to působilo, že je školka špatnou institucí.

10. Být opatrní s vychvalováním školky. Je důležité, abychom jsme se drželi reality. Mluvme o tom, co všechno tam dítě bude moci dělat., abychom předešli vytvoření nereálných představ a následnému zklamání.

Haefele a Wolf – Filsinger (1993) dodávají, že pro lepší adaptaci je vhodné, aby rodiče své dítě hlásili do školky, kde má svého známého kamaráda nebo mu s sebou dali známý předmět. Také je vyhovující, aby dítě bylo seznámeno s personálem školky a jejich prostory ještě před vstupem do MŠ. Pomoci může i povídání o MŠ, abychom mu dali představu, jak to tam chodí.

Dle Splavcové a Kropáčkové (2016) je spolupráce MŠ a rodiny základem. Dvouleté dítě by si mělo zvykat postupně, což nelze rodičům nařídít, pouze doporučit. První dny by mělo setrvávat třeba jen hodinu a postupně čas navyšovat. Podle těchto autorek není nutností, aby rodiče setrvali ve školce s dětmi, což má více důvodů:

- Děti si zvykají na nové prostředí a kolektiv a další osoby jsou pro něj zatěžující.
- Rodič může být zátěží, protože si dítě první zvyká na prostředí školky s ním a poté si musí zvykat bez něj.
- Může dojít k oslabení důvěry rodiče, protože se paní učitelka může chovat jinak k různým dětem, některé chtějí pomazlit, jiné vyplakat nebo pouze pozorovat. Jelikož by měla paní učitelka znát vývojovou psychologii je si vědoma, jak k dětem přistupovat. Tyto znalosti ale většinou rodiče nemají.
- Dítě může vycítit z rodiče jeho pocity – nejistotu, obavu, nervozitu

Doporučují, aby s dítětem dlouho nesetřávali v šatně. Loučení by mělo probíhat rychle, kdy dítě předají a odchází. Když si dítě vyzvedáváme, nelitovat ho, že nemohlo být s maminkou. Dítě by mělo do MŠ docházet pravidelně, ve stejnou dobu a každý den. (Splavcová, Kropáčková, 2016)

2.3 Jak mohou pomoci učitelky v mateřské škole

Kotátková (2014) předkládá, že každá učitelka se setká s obdobím, kdy prožívá adaptační období s dítětem, které není jednoduché. Tomu, čemu by měla věnovat pozornost a mít za cíl je, snažit se usnadnit adaptaci dětem. Měla by mít správné reakce na dětské chování, aby se snadno začlenily do nového prostředí. Jestliže je její chování k dětem vedeno správným směrem, ukazují zpětné reakce dětí. Pokud přichází dvouleté dítě do MŠ a nikoho nezná, je učitel právě opěrným bodem, což je mnohdy zatěžující. Důležité je **respektování potřeb dětí**,

na které se nesmí zapomínat reagovat. K jednotlivým dětem **přistupujeme citlivě** a s ohledem na **individuální potřeby**. Děti na začátku adaptační fáze pozorují ostatní děti, srovnávají se s organizací dne, a tak **není doporučeno je do něčeho nutit**, jestliže spolupracovat při aktivitách nechtějí. Učitelky by děti měly **chválit za vhodné chování, povzbuzovat je** při denních aktivitách a nacházet pozitivní situace, které jsou kladně ohodnoceny. Pokud dochází k opakovanému nežádoucímu chování, je vhodné vypožorovat, proč tomu tak je. Důsledkem může být fakt, že rodič opustil dítě. Při této situaci je žádoucí naznačit, že jeho projevům rozumíme, a tak se snažit vcítit do jeho situace. Pro to, aby učitelka stmelovala skupinu dětí ve třídě, a tak dávala novým dětem pocit bezpečí ve skupině, jsou vhodné krátké **společné a pohybové hry**, například říkadla anebo písničky, které mají za cíl vzájemné poznání.

Učitelky mohou sjednat rodičovskou schůzi pro rodiče nových dětí, ve které dávají rady, jak v tomto období pracovat. Učitel by měl umožnit dítěti být sám a připravit pro nováčky místo, kde si mohou odpočinout. Vhodné také je, aby si nováčky pod „křídlo“ vzaly starší děti (v případě heterogenní třídy), protože tím získají pocit, že jsou pod někým „velkým“ a to nese pozitiva pro oba jedince. Problém v adaptaci mohou mít také víkendy, kdy děti setrvávají delší čas doma a nechce se jim zpátky do školy. S tímto problémem může paní učitelka naložit tak, že spojí starý s novým týdnem (pokračování v činnostech z minulého týdne) Haefele a Wolf – Filsinger (1993).

Dle Niesel a Griebel (2005) by bylo přínosné, když pozvou učitelky rodiny s dětmi na den otevřených dveří nebo rodičům nabídnou učitelský časopis, kde mohou zjistit mnoho užitečných informací.

Důležitá je také osobnost pedagoga, který by měl být spravedlivý, autentický a přirozený. Pokud chceme, aby byly děti samy sebou, musíme být i my. V MŠ nesmíme být dětem nadřazeny ani podřazeny, tudíž bychom si měli být rovni (Syslová 2011).

2.4 Projevy maladaptace

Jak bylo zmíněno na začátku, v MŠ se dítě setkává s obrovským množstvím nových věcí, což přináší problém jak pro dítě, rodiče i učitele. Rodiče najednou zjišťují, že právě tento vstup dělá dětem potíže a projevují se maladaptační problémy. (Haefele a Wolf – Filsinger, 1993).

Koťátková (2014) uvádí, že děti prožívají celý tento proces se změnami spojené se smutkem a pláčem při loučení. Citové projevy se postupně den po dni uklidňují, ale když dítě setrvává doma delší čas, mohou se zase vrátit, třeba po víkendu nebo po několikadenní nepřítomnosti.

Zormanová (2019) uvádí, že největším problémem pro dvouleté děti je rozhodně odloučení od rodičů. Dítě s matkou setrvává každý den a není divu, když zažívá těžké chvíle v době, kdy ho matka anebo otec opouští. Autorka uvádí konkrétní projevy dětí při maladaptaci:

- Dítě musí pobývat se skupinou vrstevníků, které ještě nezná, a tak je zřejmé, že nechce vstoupit do třídy.
- Když se dítě začíná loučit s rodičem, většinou dochází k pláči a vztekání, které je doprovázené odmítnutím pustit rodiče.
- Během dne odmítá kontakt s vrstevníky a straní se.
- Nejvíce času pobývá s paní učitelkou, u které se cítí nejvíce v bezpečí.
- I v průběhu dne může docházet k pláči a dožadování rodiče.
- Do činností se nezapojuje, nedodržuje pravidla a režim dne.
- Je těžké pro něj projevit své přání a potřeby.

Maladaptační projevy jsou v MŠ eliminovány adaptačními programy, které usnadňují adaptaci. Tyto programy pomáhají rodinám a dětem s novou životní událostí (Zormanová, 2019).

Tyto problémy mohou u některých dětí trvat velmi dlouhou dobu a mohou mít různé příčiny. Můžeme uvést například citovou nezralost dítěte pro vstup do MŠ, kdy se dítě velmi obtížně vyrovnává s odloučením od matky, na kterou je velmi fixováno. Další příčinou může být prostředí ve kterém žije a je pro něj nevhodné. Velmi častou komplikací bývá také delší absence, kdy si dítě musí znovu zvykat na režim (Dvořáková, 2001).

2.5 Ukončení adaptace

Ukončení adaptace je ovlivněno mnoha faktory a u každého dítěte je velmi individuální, a tak nelze jednoznačně určit, kdy je adaptační proces ukončen. Obecně lze říci, že je dítě adaptováno v době, kdy je pro něj jeho nová role zcela přirozená a stává se pro něj prostředí i kolektiv plnohodnotnou součástí. Dítě se přizpůsobilo režimu, osvojilo si návyky a akceptuje pravidla v MŠ.

Autoři Niesel a Griebel (2005) podle svého výzkumu uvádí sedm kategorií, podle kterých bychom mohli říci, že dítě adaptaci úspěšně zvládlo.

- Dítě si našlo v MŠ své kamarády a zapojuje se do skupinových aktivit.
- Zvládne se dohodnout a hraje si s dětmi.
- Dítě je emocionálně v rovnováze, směje se, otevřeně komunikuje.
- Samo vyjadřuje, co potřebuje, má vlastní nápady.
- Přijalo pravidla, normy, dodržuje pravidla ve skupině.
- Chápe odchod rodiče a nedělá mu tato událost problémy.
- Nebojí se přijít za paní učitelkou a zná jejich jména.

Z této kapitoly si lze povšimnout, že celý proces je velmi složitý jak pro dítě, tak pro rodiče. Z poznatků teorie je pro dítě tento vstup velmi psychicky namáhavý. I když dítěti můžeme sice vstup do MŠ aspoň trochu usnadnit a pomoci mu, maminku dítěti nikdo nenahradí a dle mého názoru by v tomto období mělo setrvávat ve výchově matky. Samozřejmě situace jsou různé a rozhodnutí rodičů musíme respektovat. V následující, a tedy i poslední kapitole se podíváme, jaké změny by měly nastat co se podmínek vzdělávání týče.

3 VZDĚLÁVÁNÍ DVOULETÝCH DĚTÍ V PODMÍNKÁCH MATEŘSKÉ ŠKOLY

V současné době je předškolní vzdělávání ukotveno ve školském zákoně 561/2004 Sb., kdy se organizuje vzdělávání včetně dětí dvouletých. Vzdělávání dětí tohoto věku je možné podle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV). RVP PV poskytuje základní rámec pro průběh, organizaci a pojetí předškolního vzdělávání. Aby se dvouleté děti mohly vzdělávat v MŠ, je nutné, aby pro ně byly upraveny a přizpůsobeny podmínky vzdělávání.

Podmínkami vzdělávání dětí od dvou do tří let se věnuje RVP PV (2021 s. 38) v kapitole 10.1 který uvádí *“Pokud se v mateřské škole vzdělávají děti mladší tří let, je nutné zajistit kromě požadavků vymezených v kapitole 7 ještě další podmínky, které reagují na vývojová specifika, individuální potřeby, zájmy a možnosti těchto dětí. Dítě ve věku od dvou do tří let má některé potřeby jiné nebo intenzivnější než děti starší. Potřebuje stálý pravidelný denní režim, dostatek emoční podpory, zajištění pocitu bezpečí, přiměřeně podnětné prostředí a činnosti, více individuální péče, srozumitelná pravidla.“*

Podmínky vzdělávání dle RVP PV (2021) jsou pro děti od dvou do tří let vyhovující, jestliže:

- MŠ má dostatečné množství hraček a pomůcek, které jsou bezpečné, podnětné a vhodné pro dvouleté děti.
- V homogenní třídě jsou skříňky k ukládání hraček a pomůcek dostatečně zabezpečeny, aby byla zajištěna bezpečnost dětí.
- Ve třídě heterogenní je zajištěna bezpečnost ohrožujících předmětů a dvouletým dětem jsou tyto předměty znepřístupněny. Pro ukládání hraček a pomůcek jsou nastavená pravidla, které všechny děti chápou.
- Děti mají dostatečný prostor pro hru a volný pohyb, prostředí zajišťuje naplnění potřeby odpočinku.
- Zázemí MŠ je dostatečně vybaveno pro hygienu dítěte.
- Děti mají dostatečný úložný prostor v šatně pro hygienické potřeby a náhradní oblečení.
- Režim dne je vyhovující a respektuje potřeby dětí (dostatek času na aktivity, stravování, odpočinek, pravidelnost).
- Pro dítě je nastaven vhodný adaptační režim vyhovující jeho potřebám.

- Aby se dítě cítilo v bezpečí a jistotě je pro něj umožněno používání specifických pomůcek.
- Podle potřeby volby dětí jsou vzdělávací činnosti realizovány individuálně nebo ve skupinách.
- Dítě je učitelem pozitivně přijímáno a je uplatněn laskavě důsledný přístup.
- V MŠ jsou rozvíjeny pozitivní vztahy s rodinou, které vedou ke spolupráci a důvěře.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) poskytlo na svých stránkách *Informační materiál ke vzdělávání dětí ve věku od dvou do tří let (2017)* (dále jen Informační materiál MŠMT), kde jsou uvedeny informace pro nastavení optimálních podmínek pro vzdělávání dětí od dvou let. Dále se snaží poukázat na dílčí odlišnosti dvouletých dětí ve srovnání s dětmi 3-6(7) letými a zřehledňuje zákonná ukotvení.

Vhodnost podmínek je v kompetenci ředitele MŠ. Ideálním postupem je připravení koncepce, kdy je vyhodnocen aktuální stav a na základě něj se připravují a porovnávají návrhy řešení ve spolupráci s týmem MŠ (Kropáčková a Splavcová, 2017).

Nyní si více přiblížíme podmínky vzdělávání a pozastavíme se nad tím, co je třeba změnit a upravit. Nesmíme také zapomenout na změny ve školním řádu, školním vzdělávacím programu nebo ve vnitřních předpisech.

3.1 Věcné podmínky

Důležité je zvážení vhodnosti hraček a didaktických pomůcek, rozšíření sortimentu vybavení pro dvouleté děti a také obnovování tak, aby odpovídalo počtu a věku dětí. Nezbytností je zajištění bezpečného pohybu a vytvoření podmínek podporující tělesný rozvoj a spokojenost. Tím docílíme tak, že ponecháme volný prostor v herně nebo vymezený prostor na zahradě. Vhodné jsou hračky pro rozvoj manipulačních schopností, rozvoj senzomotorických schopností a podporující prostředí ke čtenářské pregramotnosti. Ve třídě by nemělo být velké množství hraček, protože na děti mohou působit spíše rušivě, a proto je vhodné zvážit podnětnost prostředí. Správným krokem je tedy menší množství hraček, které jsou obměňovány. Pokud máme děti v heterogenní třídě musíme si nastavit pravidla pro používání hraček a pomůcek, aby byly nežádoucí předměty menším dětem nedostupné (Splavcová a Kropáčková, 2016).

Vybavení nábytkem a ostatním zařízením v souladu s antropometrickými požadavky souvisí vyhláška č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích.

Mezi dvouletými a tříletými dětmi je rozdíl v udržování hygieny. Právní předpisy, které se vztahují k hygienickým požadavkům (vyhláška č. 410/2015 Sb.) se týkají i této věkové kategorie. Hygienické zázemí je vhodné doplnit o sprchový kout, přebalovací pult a dostupnost toalet. Podle Informačního materiálu MŠMT (2017) je nezbytně nutné v případě používání dětských nočníků zajistit vhodné uskladnění a dezinfekci. V souvislosti s plenami zajistit krytý nášlapný odpadkový koš.

3.2 Životospráva

Ve spojení s dvouletými dětmi a jejich individuální potřebou aktivity, odpočinku nebo spánku je vhodné promyslet, jak upravit jejich denní režim. Důležité je pravidelné uspořádání dne, aby byl zároveň flexibilní a neomezoval děti ani dospělé v dalších činnostech. Nesmíme zapomenout děti vybízet k pitnému režimu. To samé platí i v oblasti osobní hygieny a potřeby vyměšování. Autorky také upozorňují na celozrnné pečivo, ořechy a mák, které se do jídelníčku těmto dětem nezařazuje (Splavcová a Kropáčková, 2016).

3.3 Psychosociální podmínky

Splavcová a Kropáčková (2016) uvádí, že to, co dítě v raném věku zejména potřebuje, je vlídné prostředí, bezpečnost, respektování veškerých potřeb dětí a trpělivá komunikace. To je důvod, proč by se měla instituce jako MŠ přiblížit co nejvíce rodinnému prostředí. V MŠ se dítě setkává se svými vrstevníky a aby byly tyto podmínky zajištěny, je nutné budování vztahů s nimi. Pokud se jedná o paní učitelku, s dvouletými dětmi by měla pracovat taková, která je na tuto věkovou skupinu připravena a vhodně naladěna.

Informační materiál MŠMT (2017) doporučuje, aby si dítě s sebou do třídy vzalo nějakou osobní pomůcku, která v dítěti vyvolá pocit bezpečí a jistoty, čímž může být například plyšák. Protože je MŠ první institucí, kde se dítě vzdělává, je důležitá provázanost režimu adaptačního s režimem v rodině. Proto je vhodné, aby mělo dítě pravidelný režim, tím se rozumí dostatek času na realizaci činností, odpočinku a péče. Nesmíme zapomenout na pravidla a řád.

3.4 Organizace vzdělávání

Dle Informačního materiálu MŠMT (2017) je důležité, aby byl dvouletým dětem zajištěn adaptační režim. Děti by měly mít dostatek času na aktivity v dopoledních a odpoledních činnostech. Plánování činností a jejich organizace by měla vycházet ze zájmů a potřeb dětí.

Ředitel musí postupovat co se organizace týče dle platného školského zákona, vyhlášky o předškolním vzdělávání a dalších nezbytných školských předpisů.

Aby bylo vzdělávání kvalitní a bezpečné pro všechny děti, bylo by vhodné podle Splavcové a Kropáčkové (2016) snížení počtu dětí ve třídě.

Ve vyhlášce 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání (s účinností od 1. 9. 2021) je stanoveno, že kapacita třídy je 24 dětí. V případě zařazení každého dvouletého dítěte se snižuje počet z celkové kapacity o 2 do doby, než dítě dosáhne tří let věku. Nejvýše lze počet dětí snížit o 6. Pokud má dítě mladší tří let přiznané podpůrné opatření, nelze uplatnit snížení zároveň pro obě varianty. Pokud se takové dítě v MŠ vyskytne, počet dětí se snižuje pouze o 2 (nikoli o 4). Počet dětí ve třídě od dvou do tří let je nejméně 12 a nejvíce 16. Jestliže má MŠ 3 anebo více tříd, je vhodné zřízení samostatné třídy. Při bezpečnosti mimo místo vzdělávání připadá nejvýše učitelce 20 dětí z běžné třídy nebo 12 dětí s přiznaným podpůrným opatřením nebo děti mladší tří let. Vyhláška umožňuje ve výjimečných případech změnu počtu zvýšení (z 20 na 28, z 12 na 23) za podmínky zajištění dalšího dozoru dle platných předpisů.

3.5 Personální a pedagogické zajištění

„Při zařazení dvouletých dětí do mateřské školy je nezbytné souběžné působení dvou osob. Vyhláška 14/2005 Sb. o předškolním vzdělávání, od roku 2020 doplňuje personál o dalšího nepedagogického pracovníka s odbornou způsobilostí.“ (Splavcová, Kropáčková, 2017 s. 46)

Informační materiál MŠMT (2017) uvádí, že možnostmi pro personální zajištění je doplnění o školního asistenta, speciálního pedagoga, sociálního pedagoga, případně chůvu. Tito pracovníci jsou zajištěni prostřednictvím financování z projektu OP VVV. To znamená, že MŠ mohou žádat o finanční prostředky, které se mohou vztahovat například na tyto pedagogické pracovníky. MŠMT zdůrazňuje, že chůva musí splňovat kvalifikační požadavky. Tím se rozumí buď středoškolské vzdělání v oblasti pedagogiky, sociální péče nebo zdravotnictví. Splavcová a Kropáčková (2017) uvádí, že je vhodné v době největší zátěže mít ve třídě až pracovníky tři, jelikož se toto obsazení osvědčilo v jeslích. Tito pracovníci nemají odpovědnost za děti, ale zůstává na učiteli. Učitel pro dvouleté děti by měl být stálý a práce s touto věkovou skupinou by mu měla vyhovovat.

Podle Splavcové a Kropáčkové (2016) je důležité, aby se pedagogové celoživotně vzdělávali a prohlubovali své činnosti, a to nejen při zařazování dvouletých dětí. Celoživotní vzdělávání

také ukládá pedagogům zákon 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících. Autorky dále předkládají, že ředitelka MŠ by měla od svých spolupracovníků získávat podporu a pomoc. Učitelky, které chtějí vzdělávat děti dvouleté, by měly mít dobrý přehled z vývojové psychologie, předškolní pedagogiky a dalších předmětů s nimi souvisejícími. Třída, která je věkově heterogenní je složitější než třída homogenní.

3.6 Bezpečnostní podmínky

Bezpečnostní podmínky dle Informačního materiálu MŠMT (2017) úzce souvisí s výše zmíněnými podmínkami. Pokud všechny podmínky nastavíme tak, jak máme, eliminujeme případné nebezpečí. Co se týká stavebních podmínek, není potřeba větších úprav. Pokud se ale plánuje nová stavba, musí být z hlediska bezbariérovosti koncipována. V souvislosti s podmínkami stavebními, s evakuací a požární bezpečností jsou děti od dvou do tří let zařazeny do osob, které mají sníženou schopnost, co se týče pohybu a orientace. Proto při zařazování dvouletých dětí do MŠ musí provozovatel plnit povinnost podle zákona o požární ochraně a zpracovat dokumentaci o požární ochraně (provádění školení, zpracování dokumentace).

Závěrem můžeme říci, že v rámci tohoto souhrnu podmínek by měla být každá MŠ takto připravena, aby mohla přijímat děti od dvou let.

Praktická část

4 DESIGN VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Výzkumné šetření praktické části vychází z kvalitativní metodologie. Tento přístup byl zvolen z důvodu hlubšího zkoumání sledované problematiky se zaměřením na adaptaci dětí a na učitele MŠ, kteří se na adaptaci významně podílejí.

METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Pro výzkumné šetření byla zvolena triangulace, která by měla „*pomoci vysvětlit plně a komplexně lidské jednání z více než jedné perspektivy*“ (Švaříček a Šed'ová, 2007 s. 204). V rámci sekvenční triangulace byla použita kombinace metod pozorování a rozhovoru. V rámci pilotáže bylo použito pozorování dvouletého dítěte v adaptačním období. Pro vlastní výzkumné šetření byly použity rozhovory s učitelkami MŠ.

Hlavní cíl

Hlavním cílem bylo zjistit **průběh adaptace dvouletých dětí v prostředí běžných mateřských škol.**

Dílčí cíle:

- Zjistit, jaké jsou běžné projevy chování při adaptaci dvouletých dětí.
- Zjistit, jak zvládají učitelky maladaptativní projevy chování.
- Zjistit, jaké podmínky usnadňují průběh adaptace.
- Zjistit, jaká je obvyklá doba adaptace.
- Zjistit, jestli jsou podmínky vzdělávání uzpůsobeny dvouletým dětem v souladu s RVP PV.

VÝBĚR MATEŘSKÝCH ŠKOL PRO REALIZACI VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Pro výběr mateřských škol k výzkumnému šetření byl zvolen kriteriální výběr, kdy v lokalitě – Staré Město u Uherského Hradiště byly vyhledány dostupné MŠ. Základním kritériem bylo, že MŠ musí navštěvovat děti ve věku od 2 do 3 let. V následujícím textu jsou jednotlivé MŠ charakterizovány. Informace byly čerpány ze školního vzdělávacího programu, webových stránek, dokumentů.

Mateřská škola (A)

MŠ A se nachází uprostřed města. V blízkém okolí je Morava i rybník, kde je možnost hezkých procházek. Zřizovatelem MŠ je obec a má celkem 4 třídy – Žabičky, Kuřátka, Sluníčka a Berušky. Tři třídy jsou naplněny do počtu 24 dětí, poslední do počtu 18 dětí. Všechny třídy jsou heterogenní. První dvě třídy se nachází v přízemí a jsou navzájem propojeny. Další dvě třídy jsou v prvním patře budovy. Všechny třídy jsou hezky a moderně vybaveny a mají své hygienické zázemí, které odpovídá požadavkům pro děti dvouleté. Kuchyň nalezneme v přízemí budovy. MŠ má jeden společný vchod, velkou zahradu, ve které najdeme pískoviště, skluzavku a mnoho dalšího. Podmínky vzdělávání jsou pro dvouleté děti upraveny a v rámci školního vzdělávacího programu jsou tyto podmínky dostatečně popsány. V rámci třídy jsou dvouletým dětem znepřístupněny nežádoucí předměty a mají přístup k hračkám pro ně určené. Počet dětí ve třídě byl při zařazení dvouletých dětí snížen. V měsíci březnu má MŠ den otevřených dveří, kdy mají možnost zákonní zástupci s dětmi dojít, pohrát si ve třídě a seznámit se jak s prostorami školy, tak s učitelkami. V prvních týdnech je možnost pobytu rodiče s dítětem ve třídě i kratší docházka s postupným prodlužováním. Tato MŠ je v provozu od 6:30 do 16:30.

Mateřská škola (B)

MŠ B se nachází v klidné části města, přesto s dopravní dostupností není problém. Zřizovatelem MŠ je obec a má celkem 3 třídy – Kuřátka, Koťátka a Berušky. Kuřátka a Koťátka jsou třídy smíšené ve věku od 2-4 let. V poslední třídě Berušek se vzdělávají pouze děti předškolní. Celková kapacita MŠ je pro 71 dětí. Všechny třídy mají dvě místnosti – jedna se stolečky a pro volnou hru a druhá jako herna. MŠ má společný vchod, jedna třída se nachází v přízemí a další dvě v prvním patře. U každé třídy nechybí malá kuchyňka, kde paní kuchařky připravují dětem svačinku, obědy jsou dováženy. Všechny třídy jsou upraveny tak, aby se zde mohly vzdělávat dvouleté děti. Předností MŠ je nádherná a velká zahrada, kde je dostatek místa pro volný pohyb dětí, nechybí ani skluzavky, prolézačky, pískoviště i část na ježdění na koloběžkách. V měsíci dubnu jsou pro rodiče dětí vymezeny tři pondělky s názvem „Hravé dny pro dvouleté děti“, kam mohou s dítětem přijít a podívat se na prostory školy, pohrát si do třídy a seznámit se s učitelkami. Také je možnost pobytu rodiče s dítětem ve školce v prvních týdnech adaptace. Provozní doba MŠ je od 6:30 do 16:15.

Mateřská škola (C)

Mateřská škola C se nachází v horní části města u sídliště, kde panuje klid. Tato škola je tvořena třemi třídami – Sluníčka, Kašpárce, Motýlci a věkové uspořádání je homogenní. Zřizovatelem je jako u obou MŠ obec. Jedna třída se nachází v přízemí a další dvě v prvním patře. Třída pro děti nejmladší má dostatečný prostor pro volný pohyb dětí. Děti si na hračky bez problému samy dostanou a nebezpečné předměty jsou odebrány. V herně je odpočinková zóna. Hygienické zázemí je doplněno o přebalovací pult i sprchu. V přízemí najdeme také velkou kuchyni, prádelnu a sušárnu. Zahrada MŠ je moderní, rozsáhlá až nadstandartní, kde najdeme dřevěné hrací prvky pro děti všech věkových skupin. Kapacita MŠ je 71 dětí. Na rozdíl od školy „A“ a „B“ má MŠ dvě chůvy pro děti nejmladší. V rámci školního vzdělávacího programu je podrobně popsáno, jaké změny nastaly, co se podmínek vzdělávání pro dvouleté děti týče. Dvouleté děti mají týden před vlastním nástupem možnost navštívit MŠ, její prostory a pohrát si. Dále se adaptační režim dítěte konzultuje s rodiči a je možnost přítomnosti rodiče ve škole po domluvě s pedagogem. MŠ je v provozu od 6:30 do 16:15.

METODY ZÍSKÁNÍ DAT

Pozorování

Dle Gavory (1996) je pozorování proces, při kterém pozorujeme osoby a jejich činnost. Předmětem je tedy osoba i prostředí, kde se činnost uskutečňuje. Zúčastněné pozorování bylo realizováno pro potřeby pilotáže více viz. 4.2.

Rozhovor

Dle Průchy, Walterové a Mareše (2009) rozhovor spočívá v přímé ústní komunikaci s účastníkem šetření, je zaznamenán na diktafon a následně analyzován. Pro potřeby vlastního výzkumného šetření byl zvolen polostrukturovaný rozhovor s učitelkami v MŠ A, B, C, více viz. 5.

METODY VYHODNOCENÍ DAT

Pro potřeby zpracování a vyhodnocení výzkumného šetření byla použita metoda otevřeného kódování a technika vyložení karet více viz. 5.

4.1 Pilotáž

Pro potřebu realizace pilotáže bylo zvoleno pozorování v MŠ „A“. K pozorování bylo vybráno jedno dvouleté dítě Klaudie, která nastoupila až v druhé polovině školního roku, tedy v lednu a v době pozorování procházela adaptací. Navštěvuje třídu heterogenní. Metoda pozorování byla vybrána pro zjištění průběhu adaptace a sestavení otázek do rozhovoru. **Cílem bylo seznámení s prostředím MŠ a zjištění průběhu chování dítěte od dvou do tří let při adaptaci v tomto prostředí.**

Klaudie:

Dívka, 2 roky a 6 měsíců

První týden

Klaudie už dříve MŠ znala, protože chodila s maminkou pro bratra. Její první vstup do třídy byl až překvapivý. Jelikož do stejné třídy chodí i její bratr, s maminkou se rozloučili, bratr ji vzal za ruku a společně šli do třídy. Celý den probíhal relativně klidně až na pár chvil, kdy chvíli plakala a dožadovala se maminky. Další dny se ale zhoršovaly. Vstupem do třídy Klaudie plakala a nechtěla maminku pustit. Ve třídě pobývala s pláčem (hodinu intenzivně plakala). S ostatními dětmi si nehrála, ale celou dobu pobývala vedle svého bratra a pozorovala, jak se hraje s ostatními kamarády. V průběhu prvního týdne pozorovala celý režim dne a při aktivitách řízených paní učitelkou se nezapojovala, pouze pozorovala. Po obědě, když nastal spánek, tak se Klaudie probudila, začala se ptát na maminku a měla psychosomatické problémy. První dny se držela u paní učitelky. Ve škole bývala od 8 do 3 hodin odpoledne tj. 7 hodin. Po celou dobu u sebe měla plyšáka Hafana.

V porovnání podle Haefele a Wolf-Filsinger (1993) první týden odpovídá s prvním týdnem mého pozorování, kdy se Klaudie orientovala v režimu dne a byla pozorovatelkou.

Druhý týden

Loučení s maminkou je stále uplakané. Klaudie je tichý pozorovatel a s ostatními dětmi si nehraje a pobývá u svého bratra a jeho kamarádů, kde se dívá, jak si hrají s auty. Přes den chvílemi pláče a ptá se, kdy přijde maminka. Když jde bratr na plavání, nezvládá bez něj pobyt ve třídě a má záchvaty pláče. Proto bratr plavání na nějakou dobu omezil. Už zná režim dne

a do činností v ranním kruhu se občas zapojuje, občas se zapojí i do činnosti výtvarných. Sebeobsahu zvládá dobře.

Druhý týden podle autorek Haefelle a Wolf – Filsinger (1993) odpovídá pouze z poloviny. Klaudie se v druhém týdnu neprosazovala, spíše byla stále pozorovatel a plakala. K žádným konfliktům ani sporům nedocházelo. Již je ale seznámena s režimem dne a snaží se zapojovat do činností.

Třetí týden

Ranní příchod je bez potíží. Slzy se objevují ojediněle. Většinu času ale vypadá, že je smutná. Do aktivit se zapojuje a respektuje pravidla ve třídě. Sebeobsahu zvládá sama. Její bratr ale stále nechodí na plavání, aby se Klaudie cítila v bezpečí. Začíná si povídat s ostatními dětmi, ale spíše tráví čas s bratrem. Ve školce spinká každý den. Se stravou nemá problém. Našla si kamarádku Julinku, se kterou tráví nějaký čas a hrají si vedle sebe. Při činnostech neodbíhá a je trpělivá, do aktivit se zapojuje. Na maminku se už neptá. Vše chce dělat sama. Nevyhledává ani paní učitelku.

Podle třetího týdne mého pozorování ve srovnání s autorkami Haefelle a Wolf-Filsinger (1993) můžeme říci, že Klaudii o snahu bavit se s oblíbenými dětmi nešlo. Našla si pouze kamarádku, která byla o pár měsíců starší a se kterou trávila nejvíce času.

Čtvrtý týden

Tento týden bychom mohly opravdu pojmenovat jako všední den. Pro Klaudiu je Martínek stále stěžejní a pobývá v jeho přítomnosti, každopádně do školky chodí s úsměvem, s maminkou se v klidu rozloučí, dá ji pusu a v klidu vstupuje do třídy. Ve tváři vidím, že je šťastná a není smutná. Nejvíce se baví s Julinkou (3 roky). Hrají si vedle sebe, navlékají korálky anebo kreslí. Občas zajde za svým bratrem. V ranním kruhu se zapojuje a dělá činnosti podle paní učitelky.

Ve srovnání je poslední týden v MŠ běžnou součástí života Klaudie. Je zvyklá na režim dne, dodržuje pravidla. Ostatní děti ji samozřejmě také berou do kolektivu, kdy se baví i s ostatními.

Shrnutí pozorování, vyhodnocení

Klaudie byla první dva týdny spíše pozorovatel a až ve třetím týdnu si našla kamarádku a nebyla pouze v přítomnosti svého bratra. Doba adaptace pro ni ale byla náročná, protože se zde

projevovaly problémy takové, že plakala, nechtěla vstoupit do třídy, ptala se v průběhu dne na maminku, měla psychosomatické obtíže. Při adaptaci jí byl pomocníkem hlavně bratr, který jí dával pocit bezpečí a jistoty a taky plyšák, kterého měla každý den s sebou. Po čtyřech týdnech bychom mohly říct, že byla Klaudie zadaptovaná, a to hlavně díky bratrovi, kterého měla na blízku i skvělé paní učitelce.

5 VLASTNÍ VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Účastníci výzkumného šetření

Z každé MŠ byly pro samotné výzkumné šetření vybrány na základě kritéria 3 učitelky. Tím kritériem bylo, že paní učitelky pracují s dětmi ve věku od 2-3 let a mají s touto věkovou kategorií zkušenost.

Učitelka z MŠ A

13 let praxe, vysoká škola – obor Učitelství pro mateřské školy, heterogenní třída

Učitelka z MŠ B

40 let praxe, střední škola s maturitou – obor Předškolní a mimoškolní pedagogika, heterogenní třída

Učitelka z MŠ C

1,5 roku praxe, vysoká škola – obor Učitelství pro mateřské školy, homogenní třída

Polostrukturovaný rozhovor

Rozhovor byl veden s učitelkami, které mají zkušenost s dvouletými dětmi. K rozhovoru byl připravený soubor otázek a další odpovědi během něj vyplynuly. Učitelky byly seznámeny s výzkumným šetřením a všechny také souhlasily s nahráváním rozhovoru a byly ubezpečeny o anonymitě. Tato metoda byla vybrána z důvodu získání kvalitních informací, různých zkušeností s touto problematikou.

5.1 Zpracování dat

Rozhovory, které byly uskutečněny s učitelkami, byly přepsány do písemné podoby. Následně byla zvolena pro analýzu dat metoda otevřeného kódování. Podle Švaříčka a Šed'ové (2007, s. 211) „*Při otevřeném kódování je text jako sekvence rozbit na jednotky, těmto jednotkám jsou přidělena a s takto nově pojmenovanými (označenými) fragmenty textu potom výzkumník dále pracuje.*“

Poté bylo vytvořeno několik kategorií a jedna subkategorie:

1. Běžné projevy chování dětí v době adaptace
2. Zvladatelnost pro učitelky
3. Podmínky ovlivňující průběh adaptace
Třída homogenní nebo heterogenní –subkategorie
4. Obvyklá doba adaptace
5. Podmínky vzdělávání v souladu s RVP PV
6. Adaptační program

5.2 Vyhodnocení a interpretace získaných dat

Jako technika vyhodnocení byla zvolena technika „vyložení karet“. *„Jde zkrátka o to, že výzkumník vezme kategorizovaný seznam kódů, kategorie vzniklé skrze otevřené kódování uspořádá do nějakého obrazce či linky a na základě tohoto uspořádání sestaví text tak, že je vlastně převyprávěním obsahu jednotlivých kategorií.“* (Švaříček a Šed'ová, 2007, s.226).
Výsledky vyhodnocení jsou interpretovány v rámci shrnutí jednotlivých kategorií.

1. Běžné projevy chování dětí v době adaptace

Učitelka z MŠ A

Pláč, drží se rodičů a nechtějí vstoupit do třídy. *„Je pravda, že velmi často poplakávají, drží se rodičů, nechtějí přejít práh v podstatě do třídy. Ten pláč býval často ráno i přes den, kdy byl během změn. Nejčastěji to bývá i v šatně, když jdeme z venku protože by chtěli jít už domů ale zase se musí znovu převléct a znovu jít do té třídy.“*

Dále se objevují psychosomatické problémy, bolesti břicha, hlavy a neurózy. *„Těm úplněm dvouletáčkům bývalo i špatně jakože fyzicky, že se to přeneslo na psychosomatické problémy, bolesti břicha, bolesti hlavy, neurózy.“*

Nezapojování se do hry a rozkoukávání. U některých dětí agrese. *„Nejdřív se ty děti ani nezapojovaly do hry, spíš se jenom rozkoukávaly.“* *„Některé děti byly i agresivní.“*

Učitelka z MŠ B

Děti jsou často vystrašené, hodně pláčou, některé děti chtějí být samy a některé jsou zase u paní učitelky a pouze pozorují. *„...byly strašně vystrašení, pořád plakali, to je asi to, co se objevovalo velmi často. Jeden klouček dokonce musel být mimo kolektiv, chtěl být sám.“*

Nechtějí pustit maminku, drží se ji velmi pevně a nechtějí vstoupit do třídy. „*Tak to vůbec ty děti maminku nechtěli pustit a nechtěli od ní jít a drželi se jí, a to dělali úplně všechny děti.*“

Odmítají pravidla, žádná komunikace. „*Ti nejmenší fakt odmítají sednout ke stolečku, takže nějaké pravidla to oni vůbec neberou.*“

Některé děti mají problém s jídlem „*...a dodneška taky nechce svačinku a s obědem je to taky bída.*“

Když už se hrají, tak samy. „*A ty děti si hrají samy, mají vedle sebe položenou hračku a hrají si tak vedle sebe.*“

Učitelka z MŠ C

Nechtějí vstoupit do třídy, pláčou a nechtějí se pustit od rodiče. „*Například Bertík to byla katastrofa. Vůbec nechtěl jít do třídy, plakal, nechtěl se vůbec pustit od rodiče.*“ „*Celou dobu seděl na jednom místě a plakal no a spíš pozoroval.*“

Agresivní chování. „*Když si vzal nějakou hračku tak ji nechtěl půjčit ostatním a docházelo tam k tomu, že byl agresivní a bouchal s tou hračkou druhé děti.*“

Neumějí vyjádřit svá přání. „*Ona jediné, co uměla říct bylo mama a mňam mňam, takže pomalu ani neuměla vyjádřit co chce.*“

Ptají se na maminku. „*...teda občas plakala a ptala se na maminku a chtěla ji.*“

S druhými dětmi si nehrají. „*...s druhýma dětma si nehrál, spíš jen s tím kamarádem.*“

Shrnutí

Můžeme si všimnout, že všechny tři účastnice rozhovoru zmínily běžným projevem chování u dvouletých dětí to, že děti nechtějí vstoupit do třídy, drží se rodiče, pláčou, nezapojují se do hry, což je dle vývoje dítěte od dvou do tří let běžné a jen pozorují, což také odpovídá v prvních týdnech teoretickým poznatkům dle autorek Haefele a Wolf – Filsinger (1993). Dále jsou také zmíněny projevy jako psychosomatické problémy, agrese, problém s jídlem i to, že neumějí vyjádřit svá přání a nekomunikují, nedodržují pravidla. Tyto maladaptivní projevy jsou v rámci teorie dle Zormanové (2019) popsány a díky rozhovoru potvrzeny.

2. Zvladatelnost pro paní učitelky

Učitelka z MŠ A

„Nic nemůže být nezvladatelné a vždycky se s tím poperu. Někdy je to náročné, někdy je to v pohodě.“ Hlavně zmiňuje pláč, který je náročný pro ni i pro celou třídu, jelikož narušuje činnost. „Samozřejmě záleží, je to den ode dne. Je pravda, že když dítě pláče od rána a je to hlasově citelné tak je to hodně náročné pro celou třídu, protože to narušuje tu činnost, neslyšíme se, do toho ta péče je zvýšená u tohohle dítěte a naruší to“ Poté ujišťování, že máma přijde. „Holčička se ptala třeba osmdesátkrát za ten den a ona si to, jakože dokonce počítala na prstech.“ „Hledám pokaždé nějaký způsob, na co přijdu, jak se s tím poprat.“

Jsme tady dvě, takže jedna z nás dítě uklidní. „Každopádně tím, že jsme tady dvě, tak případně jedna z těch učitelek tady s tím dítětem je a snaží se ho uklidnit.“

Učitelka z MŠ B

Zmiňuje jako nejhorší vidět nešťastné maminky, jak jsou děti odebrány rodičům. „Nejhorší je to, když to dítě odebíráte těm rodičům, protože to vidíte, jak ten rodič je z toho nešťastný, maminka má slzy v očích.“

Pláč, který se snaží utišit posazením dítěte na klín a hlazením. „A když to pláče tak si ho vezmu na klín nebo to sedí u mě a někteří to mají rádi, když si je vezmu na klín a hladím je až je uklidním a někteří to nemají rádi a chtějí být sami.“

Řízená činnost. „Náročné je i vést tu řízenou činnost, protože oni si tam prostě dělají, co chtějí, někteří utíkají a ty pravidla nedodržují no. První měsíc je vždycky náročný.“

„Nakonec ty maminky stejně usoudily, že to je předčasné a že je dají později.“

Učitelka z MŠ C

Nejtěžší byl pláč. „Zezačátku pro mě byl nejtěžší ten pláč. Ty děti tady prostě plakaly a já jsem vůbec nevěděla, jak mám ty děti utišit, takže než jsem zjistila, co mám dělat, tak to chvíli trvalo a musela jsem je taky trošku poznat abych pochopila, co na ně zabírá.“

Dále zmiňuje agresí. „A pak ta agrese, to bylo taky takové nemilé.“

Shrnutí

Všechny projevy zvládnout musí a vždy hledají způsob, díky kterému tyto projevy zvládnou. Účastnice zmiňují pláč, který je pro ně nejvíce náročným. Také je zmíněno, že ke každému dítěti přistupují individuálně. Jedna z účastnic například řeší pláč tím, že dítě hladí. Jako dalším náročným projevem se vyskytlo nedodržování pravidel, protože to narušuje veškerou činnost. Účastnice B zmiňuje, že tento proces je náročný nejen pro děti a rodiče, ale i pro paní učitelky, což uvádí i Kořátková (2014). Podle teoretických poznatků dle Splavcové a Kropáčkové (2016) vstup nese jistá rizika, a to především že dvouleté dítě je na vstup do MŠ nezralé, podle účastnice B si to maminky uvědomily a se vstupem dítěte do MŠ se rozmyslely.

3. Podmínky ovlivňující průběh adaptace

Učitelka z MŠ A

Dobu adaptace usnadňuje kamarád, soused, sourozenec. *„Velký pomocník je teda ten sourozenec nebo kamarád, nebo soused. A my tady máme super skladbu, že ty děti se znají třeba z kroužků nebo z kostela, že se znají z dřívějšíka tím, že to město není zas tak velké.“*

Rodič ve třídě. *„Máme tady umožněno mít i rodiče ve třídě. Ale moc se to nevyužívá, protože těm ostatním je to líto, ale občas se to teda vyskytne.“*

Plyšák. *„Máme tady děti, které si s sebou berou hračku nebo takového toho usínáčka, plyšáčka. To se tady vyskytuje v drtivé většině.“*

Seznámení s prostorami školky a hra v ní před vlastním nástupem. *„A v měsíci březnu máme den otevřených dveří, kdy mají maminky možnost dojít a pohrát si tady takže se seznámí s prostorami školy, a to je taky super.“*

Učitelka z MŠ B

Určitě plyšáci. *„... to mají na spinkání, a i si s tím hrají a myslím si, že jim to určitě usnadňuje, protože je to jejich a mají takový ten pocit bezpečí.“*

Kamarád. *„Někdy se podaří i že tu má někdo kamaráda, jedna tady má Lilinku, ale moc často to nebývá.“*

Seznámení se s MŠ před nástupem. „*Oni sem přijdou, uvolníme jim celou třídu pobydou tu hodinu nebo dvě a jsou tady s maminkou a hrají si. Takže prostředí, když jsem jdou, někteří znají dobře.*“

Paní učitelka. „*A pak bych řekla že paní učitelka taky hodně*“ „*...většinou je mívám vedle sebe.*“

Učitelka z MŠ C

Kamarád. „*Pro Bertíka byl ten kamarád opravdu super, hráli si spolu a podle mě se tam díky němu cítil v bezpečí.*“

Přinést svého plyšáka. „*Jinak děti mají možnost si sem přinést svého plyšáka, oni s nimi spinkají a říkáme mu spinkáčci.*“

Dále chození rodiče s dítětem do třídy. „*V těch začátcích chodili i někteří rodiče s dětmi do třídy, kdy tady s něma byli ten první týden.*“

Kratší pobyt ve školce. „*Hlavně tady nebyly celý den, ale šli po svačince nebo hned po obědě domů, a to bylo určitě lepší, než aby tady byli celý den. Pak ten pobyt prodlužovali.*“

Pobyt ve školce před nástupem do MŠ. „*Ty děti tady byly třeba týden před vlastním nástupem, takže to jim taky hodně pomohlo.*“

Shrnutí

Z teoretických poznatků dle Haefele a Wolf – Filsinger (1993) je zřejmé, že kamarád usnadňuje lepší průběh adaptace. To se potvrdilo i z rozhovorů, ze kterých tato skutečnost vyplynula, jelikož dítěti přináší pocit bezpečí a jistoty a má tam někoho, koho zná. Dále také plyšák, se kterým tráví veškerý čas v MŠ i seznámení s MŠ před vlastním nástupem. Rodič ve třídě nebo kratší pobyt v MŠ s postupným prodlužováním.

Třída homogenní nebo heterogenní

Učitelka z MŠ A

Heterogenní. „*...představa, že mám homogenní děti tak to musí být masakr. Šílený hukot podle mě a jak bych viděla že všichni pláčou, tak já bych snad plakala i s něma (smích) jako nedovedu si to představit.*“

„Tím že jsou ty starší tak ty holčičky jsou pro ně takový maminky ony hned třeba vezmou kočárek nebo to děťátko a pojd' půjdeme spolu si hrát nebo si je prostě vezmou pod ty svoje ochranná křídla.“

Učitelka z MŠ B

Heterogenní. *„Můj názor je ten, že v heterogenní, kde jsou ty starší děti. Protože oni si je vtáhnou pak do hry, vezmou je za ruku a zavedou k hračce nějaké. A kdybych tady měla 15 dvouletých dětí tak to už není práce podle mě, to každý brečí a pak začnou brečet všichni.“*

Učitelka z MŠ C

Homogenní. *„Děti, co mají čtyři a výš let jsou prostě divočejší, větší. Já chápu že se bere to, aby jim ti starší pomáhali, ale jsou to dvouleté děti, ti si raději hrají se stejně starými nebo sami, a ne s těma co mají už trošku jiné zájmy a myšlení. Takže rozhodně homogenní.“*

Shrnutí

Dle Splavcové a Kropáčkové (2016) je heterogenní třída složitější než třída homogenní, a to hlavně z důvodu organizace. Účastnice „A“ a „B“ pracující v heterogenní třídě mají ale názor odlišný, a to hlavně kvůli tomu, že si starší děti vezmou mladší pod svá „ochranná křídla“. Účastnice C, která pracuje ve třídě homogenní je v souladu s teoretickými poznatky. Je důležité zmínit, že všechny účastnice nemají srovnání, jelikož pracují stále ve stejné věkové složení třídy, a tak bychom mohly o této podmínce diskutovat.

4. Obvyklá doba adaptace

Učitelka z MŠ A

Velmi individuálně, dva i tři měsíce. *„Protože ta doba s tou maminkou byla kratší tak ta doba je fakt delší, řekla bych že i víc než měsíc, tak ty dva a někdy bych řekla že i ještě dýl. Ale je to kus od kusu. Je to hodně znát i na těch vnějších a vnitřních faktorech, jestli je jedináček, jestli zná prostředí a kolektiv“*

Závisí to i na imunitě. *„A ti malí to mají i s tou imunitou špatný, jak jsou malincí pak se to jenom prodlužuje.“*

Učitelka z MŠ B

Někteří za měsíc, někteří za dva až tři, je to individuální. *„Takže do Vánoc je to začarovaný kruh a pak bych řekla že ten kolektiv je dobrý.“*

Musíme myslet i na imunitu. *„...a ti co jsou nemocní tak to je taky až dva měsíce.“*

Učitelka z MŠ C

Záleží na každém dítěti jednotlivě a jak ty děti chodí. Taky je tu otázkou imunita. U jedné holčičky byla adaptace do měsíce v pohodě, u ostatních klidně i čtvrt roku. *„Takže jsem schopná říct že za děti které sem chodí ne moc často klidně čtvrt roku i víc to zabere. Ale třeba Bětuška chodila pravidelně a myslím si, že do měsíce to bylo v pohodě.“*

Shrnutí

Obecně lze říci, že doba adaptace u dvouletých dětí je velmi individuální. Důležitá je také imunita, která hraje velkou roli. Díky ní se totiž adaptace může prodloužit až na tři měsíce. Někteří jsou zase do měsíce v pořádku zadaptovaní, čemuž odpovídá i holčička Klaudie díky pozorování, která chodila pravidelně. Tyto poznatky odpovídají teoretickým poznatkům dle autorek Splavcové a Kropáčkové (2017).

5. Podmínky vzdělávání v souladu s RVP PV

Učitelka z MŠ A

Materiální podmínky jsou v pořádku, bezpečnost taky. *„Co se týče materiálních podmínek a bezpečnosti všechno máme v pořádku tak jak má být a na všechno dohlížíme.“*

Se všemi jsem spokojená, chůvu nepotřebujeme. *„A chůvu nemáme my si tady tak vystačíme. Organizace je v pohodě, tu už máme vyladěnou.“*

Učitelka z MŠ B

Vše je v pořádku, když vím že budu mít takové děti, tak se připravuji. *„Když už vím, že mě čekají takové děti tak se snažím připravovat. To prostředí je stejně na nás, takže to musíme udělat my. Hygienické zázemí mají v pořádku, stolečky jsou dostatečně malé pro ně, chůvu tady nemáme, ale školení na ni mám (smích). Takže podle mě je to všechno v pořádku.“*

Učitelka z MŠ C

Podmínky jsou zvládnuté i upravené. *„Kdybychom neměly ty podmínky uzpůsobené tak tady ty dvouletáky nemáme, takže nějakým způsobem musí být vše zvládnutelné a upravené. Se všemi podmínkami jsem spokojená.“*

Profese chůvy jen pro děti mladší tří let. *„A tam bych teda vytkla jen to, aby ta profese chůvy byla zachována hlavně pro děti mladší tří let.“*

Shrnutí

Pokud jsou do MŠ zařazovány děti dvouleté, musí být upraveny podmínky vzdělávání, kterým se blíže věnuji v teoretické části v kapitole tři. Podle zjištění všech účastnic bylo potvrzeno, že MŠ, ve které pracují jsou podmínky vzdělávání v souladu s RVP PV. MŠ, v níž pracuje účastnice „C“ jako jediná využívá chůvu. Všechny účastnice se shodly na tom, že jsou s podmínkami spokojeny.

6. Adaptační program

Učitelka z MŠ A

V MŠ mají adaptační program v měsíci březnu, díky kterému se děti mohou seznámit s prostory, třídou i učitelkami. *„Máme tady umožněno mít i rodiče ve třídě. A v měsíci březnu máme den otevřených dveří, kdy mají maminky možnost dojít a pohrát si tady takže se seznámí s prostory školy, a to je taky super.“*

Učitelka z MŠ B

Adaptace v MŠ B začínala s maminkou. Zvykali si chodit do třídy, na zahradu anebo chvíli pobýli ve třídě. *„Jinak v dubnu se ty děti chodí dívat do školy to jsou tři pondělky vymezené v dubnu a jmenuje se to Hravé dny pro tyto děti. Oni sem přijdou, uvolníme jim celou třídu pobudou tu hodinu nebo dvě a jsou tady s maminkou a hrají si.“*

Učitelka z MŠ C

V MŠ C mají zařízený adaptační program v letních měsících, kdy se rodiče s dětmi mohou podívat na třídu, zahradu a seznámit se s učitelkami. V začátcích rodiče chodili s dítětem do třídy.

„Jak tu máme ten prázdninový režim, tak ty děti tady byly třeba týden před vlastním nástupem, takže to jim taky hodně pomohlo. A i ty rodiče zajímá, kam vlastně jejich děti jdou, takže je to i v jejich zájmu. Jinak v těch začátcích chodili i někteří rodiče s dětmi do třídy, kdy tady s nimi byli ten první týden. Hlavně tady nebyli celý den, ale šli po svačince nebo hned po obědě domů, a to bylo určitě lepší, než aby tady byli celý den.“

Shrnutí

Každá MŠ má pro nově příchozí děti adaptační program, díky čemuž je umožněno seznámit se s prostory školy, s hernou a hračkami i s učitelkami. V rámci docházky mají rodiče možnost pobyt ve třídě s dítětem, případně možnost pobytu jen na řízené činnosti. MŠ doporučují zpočátku krátkou docházku, která se bude postupně prodlužovat. Tato možnost je ale na uvážení rodiče.

6 DISKUZE

Pro výzkumné šetření byly vybrány učitelky ze tří MŠ, které mají rozdílnou délku praxe, ale i vzdělání. Velmi mnoho výsledků se shodovalo. Z pozorování i z rozhovorů je zřejmé, že opravdu záleží na každém měsíci věku dítěte, ve kterém nastupuje do MŠ. Dle výpovědí učitelek jsou projevy chování u dvouletých dětí velmi silné a dlouhé. Zjistili jsme, s jakými projevy se učitelky nejvíce setkávají. Bohužel tyto projevy chování narušují denní režim v MŠ a není velmi často věnována pozornost všem dětem, ale spíše nově příchozím, a to po dlouhou dobu. Proto by bylo vhodné využít do MŠ chůvu, která je pro dvouleté dítě oporou. Dle zjištění se snaží s maladaptivními projevy chování pracovat a snaží se hledat řešení, jak jim předcházet.

Zjistili jsme, že opravdu velkou váhu mají podmínky pro děti, které jim usnadňují proces adaptace, hlavně kamarád a plyšák, který dětem přináší pocit bezpečí, jistoty a mají tak pocit, že tam nejsou samy. Názory na lepší průběh adaptace ve třídě heterogenní nebo homogenní byl různý. Musíme si ale připomenout, že nemají srovnání a všechny účastnice pracovaly v jednom typu třídy. Důležitost musíme vyzdvihnout také při spolupráci s rodinou, která má na tomto procesu velký podíl.

Dvouleté děti však ve většině případů nemají dobrou imunitu, a tím pádem se adaptace prodlužuje, jelikož jejich docházka není stálá, jak uvádí Splavcová a Kropáčková (2017). Zjistili jsme, že některé matky dětí skutečnost, že jejich dítě není zralé na vstup do MŠ vzaly v potaz, protože se adaptace dětí nedařila, a tak vstup do MŠ oddálily.

Všechny školy se na dvouleté děti snaží připravovat, a to hlavně adaptačními programy i podmínkami vzdělávání. Podmínky vzdělávání a jejich úprava je nezbytně nutná, čímž jsme se přesvědčili pomocí výzkumného šetření.

Důležitou součástí tohoto procesu je učitelka, která s touto věkovou skupinou chce pracovat. Měla by být empatická, podporující a trpělivá. Měla by také apelovat na to, aby rodiče přípravu adaptace jejich dětí nezanedbávali a snažit se jistými kroky vést rodiče, kteří chtějí dát své dvouleté dítě do MŠ, aby s touto přípravou neotálely. Pomocí výzkumného šetření hlavní cíl této práce i dílčí cíle byly naplněny.

ZÁVĚR

Hlavním tématem práce byl „Vstup dvouletých dětí do mateřské školy a jejich adaptace na nové prostředí.“

První kapitola teoretické části byla věnována vývoji dítěte od dvou do tří let, kdy je popsán vývoj tělesný, kognitivní, sociální a emoční. Druhá kapitola se zabývala procesem adaptace, jeho fázemi a možnou pomocí rodičů a učitelek při adaptačním procesu dvouletých dětí. Dále je věnována možným projevům maladaptace a ukončením adaptace. Třetí kapitola popisuje podmínky vzdělávání, které je třeba pozměnit a upravit při zařazení dvouletých dětí.

Hlavním cílem praktické části byl zjistit průběh procesu adaptace dvouletých dětí na prostředí mateřské školy v konkrétních třech mateřských školách. Pomocí pozorování dvouleté dívky byla zjištěna potřebná data k tomu, aby byl veden rozhovor s účastnicemi výzkumu, kterými byly učitelky mateřských škol a díky kterým jsem se do této problematiky mohla více ponořit a zjistit, jak to tyto osoby vnímají, jaké mají zkušenosti s průběhem adaptace.

Toto výzkumné šetření mě utvrdilo v tom, že pokud chceme, aby se vzdělávaly dvouleté děti v mateřské škole, je potřeba se k tomu připravit. Důležitá příprava je jak ze strany rodičů, kdy se s dítětem připravují na adaptaci jak už v rámci adaptačních programů, které využívá většina rodičů, tak například i doma. MŠ musí mít připraveny podmínky vzdělávání pro tyto děti a v neposlední řadě je důležitá také osobnost pedagoga.

Tato práce může být přínosem pro pedagogy, kteří nemají zkušenosti s touto problematikou. Může posloužit k lepšímu zorientování v celém procesu adaptace a seznámit se s možnými fázemi, maladaptačními projevy a k zamyšlení co udělat pro to, abychom dětem tento proces mohli ještě více usnadnit. Také musíme myslet na to, že každé dítě je originál, ke kterému se musíme chovat s láskou, empatií a podporou.

Díky zkoumání této problematiky jsem se sama obohatila o velké množství poznatků, které využiji v praxi.

Seznam bibliografických citací

ALLEN, K. Eileen a Lynn R. MAROTZ. *Přehled vývoje dítěte od prenatálního období do 8 let*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-614-4.

DVOŘÁKOVÁ, Helena. *Adaptace na školku? Každé dítě ji zvládá jinak*. *Rodina a škola*. 2001, r. 58, č. 9, ISSN 0035-7766.

GAVORA, Peter. *Výzkumné metody v pedagogice: příručka pro studenty, učitele a výzkumné pracovníky*. Přeložil Vladimír JÚVA. Brno: Paido, 1996. ISBN 80-85931-15-X.

GRŮZOVÁ, L., SYSLOVÁ, Z.: *Dvouleté dítě v předškolním vzdělávání*. Masarykova univerzita, Brno 2015. ISBN 978-80-210-8114-7

HÄFELE, Bettina. *Každý začátek v mateřské škole je těžký: Pomoc pro rodiče a vychovatele*. Praha: Portál, 1993. ISBN 80-85282-57-7.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4435-3.

KROPÁČKOVÁ, Jana a SPLAVCOVÁ, Hana. *Dvouleté děti v předškolním vzdělávání: od jara do léta*. 1. vydání. Praha: Raabe, [2017], ©2017. 226 stran. Dobrá školka. ISBN 978-80-7496-316-2.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN isbn80-247-1284-9.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa : základní duševní potřeby dítěte : dítě a lidský svět*. Praha: Grada, 2005. Pro rodiče. ISBN 80-247-0870-1.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 2. vyd. Praha: Portál, 1999. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-320-X.

NEISEL, R.; GRIEBEL, W. *Poprvé v mateřské škole*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-989-5

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.

ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: vývojová psychologie*. 4., doplněné vydání. Praha: Portál, 2021. ISBN 978-80-262-1783-1.

SPLAVCOVÁ, Hana a Jana KROPÁČKOVÁ. *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1042-9.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-244-2141-4.

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě: vývoj a výchova od početí do tří let*. Praha: Grada, 2003. Pro rodiče. ISBN 80-247-0552-4.

ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6.

VÁGNEROVÁ, Marie a Lidka LISÁ. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4961-0.

ZACHAROVÁ, Eva a Jitka ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ. *Základy psychologie pro zdravotnické obory*. Praha: Grada, 2011. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-4062-1.

Internetové zdroje:

BEČKOVÁ, Ivana. Adaptace dítěte v mateřské škole. *Metodický portál: Články* [online]. 11. 04. 2008, [cit. 2022-02-16]. Dostupný z WWW: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/2215/ADAPTACE-DITETE-V-MATERSKE-SKOLE.html>>. ISSN 1802-4785.

ČESKO. Vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2022 [cit. 12. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005->

ČESKO. Vyhláška č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2022 [cit. 12. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-410>

ČESKO. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2022 [cit. 12. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

ČESKO. Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2022 [cit. 20. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>

Informační materiál ke vzdělávání dětí od 2 do let [online] [cit. 17.4.2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/52421/>

RVP PV září 2021.pdf, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit.09.12.2021]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/56051/>

ZORMANOVÁ, Lucie. Adaptace dětí na mateřskou školu. *Metodický portál: Články* [online]. 18. 06. 2019, [cit. 2022-03-02]. Dostupný z WWW: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/22029/ADAPTACE-DETI-NA-MATERSKOU-SKOLU.html>>. ISSN 1802-4785.

Seznam zkratk

MŠ – Mateřská škola

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

OP VVV – Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Seznam příloh

Příloha č. 1 Rozhovor z MŠ A

Příloha č. 2 První týden pozorování

Příloha č. 1 – Rozhovor z MŠ A

UČITELKA A

Dobrý den.

Dobrý den

Jak se dneska máte?

Mám se dobře, děkuji.

Vy pracujete v mateřské škole A, jaká je vaše délka praxe?

13 let

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Vysokou školu na pedagogické fakultě v Olomouci obor Učitelství pro MŠ.

V jakém typu třídy pracujete?

V heterogenní třídě.

Kolik máte v té heterogenní třídě dvouletých dětí?

Tři

Vy říkáte, že máte tři dvouleté děti ve třídě. Jaké máte zkušenosti s prvními týdny jejich adaptace?

Doba adaptace pro dvouleté děti bývá velmi náročná. Je pravda, že velmi často poplávají, drží se rodičů, nechtějí přejít práh v podstatě do třídy, těch úplným dvouletáčkům bývalo i špatně jakože fyzicky, že se to přeneslo na psychosomatické problémy, bolesti břicha, bolesti hlavy, neurózy. Často ty děti, že jsou ještě tak malinké vyhledávají vlastně nás, jako primárně učitelky, protože jsou malíci a neumějí si hrát s ostatními. Nejdřív se ty děti ani nezapojovaly do hry, spíš se jenom rozkoukávaly. A postupně že jsme je brali mezi sebe tak se přidávaly. Když tam měli vedle sebe sourozence nebo kamaráda tak to bylo velké plus, takový plusový bod k tomu. Ten pláč býval často ráno i přes den, kdy byl během změn. Třeba když se jde z komunitního kruhu na svačinku tak plakali. Nejčastěji to bývá i v šatně, když jdeme z venku protože by chtěli jít už domů ale zase se musí znovu převléct a znovu jít do té třídy. Chodí často po obědě. Chodí pro ně ale i dřív, třeba jen na dvě hodinky, nebo jen na řízenou činnost a postupně se ta doba prodlužuje a pak už chodí celé dopoledne a se spinkáním to necháváme na

rodičích, jak vidíme, jestli to zvládá nebo ne. Jinak ho motivujeme, aby se přidalo, ale fakt ze začátku jen pozoruje, ale snažíme se, aby zapomněla na tu maminku a druzí se ho snaží vtáhnout do hry. Jinak s pravidly u těchto dětí problém nemáme. Ale jinak se perou, aby to tady zvládli ze začátku. A tím že vidí ty ostatní, jak je ta třída věkově smíšená, tak mají motivaci se taky snažit a ti starší vidí že potřebují „pomoc“.

Setkala jste se někdy s nějakou agresí u tak malých dětí?

Ano, některé děti byli i agresivní. Stalo se mi, že mě jeden chlapec povalil dokonce. Fakt mě překvapilo že takový malý a v tu chvíli měl takovou sílu v sobě při tom předávání s rodiči tak se držel rodiče a já sem se ho snažila chytit sem ho držela a on mě tak silně odstrčil že sem spadla. Ale to se nic neděje z to nemůže, ale překvapilo mě to.

Vy jste mi teď teda popsala vaši zkušenost s projevy dvouletých dětí. Jak zvládáte toto období vy?

Myslím si, že pro učitelku jakoukoliv to nemůže být nezvladatelné. Prostě vždycky se s tím musím poprat. Hledám pokaždé nějaký způsob, na co přijdu, jak se s tím poprat. Akorát někdy je o náročnější a někdy je to v pohodě. Samozřejmě záleží je to den ode dne. Je pravda, že když dítě pláče od rána a je to hlasově citelné tak je to hodně náročné pro celou třídu, protože to narušuje tu činnost neslyšíme se do toho ta péče je zvýšená u tohohle dítěte a naruší to. Každopádně tím že jsme tady dvě tak případně jedna z těch učitelek tady s tím dítětem je a snaží se ho uklidnit. A nějaké pravidla zvládáme v pohodě, protože to děláme hravou formou všechno.

Dobře, ještě něco byste dodala?

Ještě jsem si teď vzpomněla, jak se jedno dítě ujišťovalo stále, že ta máma přijde. Kdy holčička se ptala třeba osmdesátkrát za ten den a ona si to, jakože dokonce počítala na prstech. Ona došla a říká pohraju si, zacvičím, zazpívám si půjdeme ven poobědvám přijde maminka. A za chvíli zas a furt to opakovala. A když to člověk slyší několikrát za den tak to je opravdu už náročné, ale jde to, teď se tomu směju (smích) ale bylo mi jí líto.

Vy jste už u té první otázky říkala, že ten kamarád pomáhá při lepším průběhu adaptace. Myslíte si, že je ještě něco, co dětem pomáhá?

Určitě. Máme tady děti, které si s sebou berou hračku nebo takového toho usínáčka, plyšáčka. To se tady vyskytuje v drtivé většině. A to nám nevadí, protože je to pro ně záchytný bod, něco, co znají od mala a přináší jim to pocit bezpečí a jistoty. A pak když se zapomene tak je to

špatný, protože se rodiče často vrací. Já mám i zkušenost se sinem že jsme kvůli tomu pořizovali tu stejnou hračku a jedna byla ve školce a druhá doma. No, a nakonec jsme musely obě dvě tahat do školky i dom.(smích) Takže jsme se, když jsme zapomněli se vraceli ne pro jednoho ale pro dva. Ale zas chápu že to dítě to prostě potřebuje. Velký pomocník je teda ten sourozenec nebo kamarád, nebo soused. A my tady máme super skladbu, že ty děti se znají třeba z kroužků nebo z kostela, že se znají z dřívějšíka tím, že to město není zas tak velké. Máme tady umožněno mít i rodiče ve třídě. Ale moc se to nevyužívá, protože těm ostatním je to líto, ale občas se to teda vyskytne. A v měsíci březnu máme den otevřených dveří, kdy mají maminky možnost dojít a pohrát si tady takže se seznámí s prostorami školy, a to je taky super. Mě se doma i osvědčilo že jsem si doma se synem povídala o školce, ale to nevím, jestli to ostatní maminky třeba dělají. A ta komunikace s rodiči je důležitá, protože pro všechny je to nové a oni mají taky strach, jak to to dítě přijme.

Jak dlouho to těm dětem trvá, než se dostanou do režimu školky?

To je velmi individuální. Ta osobnost dítěte jako to je opravu pokaždé úplně jinak. Protože ta doba s tou maminkou byla kratší tak ta doba je fakt delší, řekla bych že i víc než měsíc, tak ty dva a někdy bych řekla že i ještě dýl. Ale je to kus od kusu. Je to hodně znát i na těch vnějších a vnitřních faktorech, jestli je jedináček, jestli zná prostředí a kolektiv, je tam strašně moc proměnných. A ti malí to mají i s tou imunitou špatný, jak jsou malincí pak se to jenom prodlužuje. Je to takový kolotoč ale musí se to přečkat.

Vy pracujete v heterogenní třídě, myslíte si, že v homogenní by ta adaptace byla lepší, nebo jak to vnímáte?

Myslím si že heterogenní určitě. Protože představa, že mám homogenní děti tak to musí být masakr. Šílený hukot podle mě a jak bych viděla že všichni pláčou, tak já bych snad plakala i s něma (smích) jako nedovedu si to představit. Tím že jsou ty starší tak ty holčičky jsou pro ně takový maminky ony hned třeba vezmou kočárek nebo to dět'átko a pojď' půjdeme spolu si hrát nebo si je prostě vezmou pod ty svoje ochranná křídla.

Nakonec se teda pozastavíme u podmínek vzdělávání, které mají být v souladu s RVP PV. Myslíte si, že v rámci vaší třídy jsou v pořádku? S čím jste spokojená nebo naopak s čím nejste?

Je důležité všechno dopředu promyslet a naplánovat. Co se týče materiálních podmínek a bezpečnosti všechno máme v pořádku tak jak má být a na všechno dohlížíme. A co se týče těch

personálních tak sem dojde kolegyně na půl desáté a jsme na ně dvě, takže to je super. A chůvu nemáme my si tady tak vystačíme. Organizace je v pohodě, tu už máme vyladěnou.

Ještě něco byste dodala?

Asi ne, mě přijde, že jsem se dost rozpovídala (smích).

Dobře moc děkuji.

Nemáte zač.

Příloha č. 2 - První týden pozorování

- heterogenní sídla
- 18 dětí
- Klaudinka, má dvojčata a pět

pondělí 3.7.

Klaudinka nastoupila s lidmi, první den školní
třídu dobře, pakim mýdla, přestoupili se s
maminkou a s klidem pracují do školy

- pořad seřadí u nové práce, s níže si
ukrají, pracují, má nejvíce u sebe

- při práci třídu si dělá, přidává si

- sebedůvěrou třídu dobře, se má krouží

- první bratřičky se, posílá sedí a
pracují, o nitým rukama, ani s první

učitelkou, ne šelce má být celý den, má spíše

- při řízení činnosti pracuje klidně

úterý 6.7

Klaudinka došla s 8:30, rychle se pustila pracovat,
a měla jí do školy, s níže moc práce

- první učitelka třídu R. Koberové a práci
na maminku kopírovat

- šelce se s nitým rukama a jí se nové práce

- práce hodina imitativní

- práce se práce, nejvíce činnosti se učitelkou,
neče

- práce se při práci se učitelkou

- při řízení činnosti sedí na koberce a pracují

- maminka si pro ni chodí až ve 3 odpoledne

- Klaudinka došla na práci - se práce - neměla

u sebe rukama klidně, došlo se pořad se učitelkou

- práce se práce, práce se práce

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Martina Chlachulová
Katedra nebo ústav:	Katedra primární a preprimární pedagogiky
Vedoucí práce:	Mgr. Alena Srbená, Ph.D.
Rok obhajoby:	2022

Název práce:	Vstup dvouletých dětí do mateřské školy a jejich adaptace na nové prostředí
Název v angličtině:	Entrance of two-years old children in preschool and their adaptation to a new environment
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá adaptací dvouletých dětí na prostředí mateřské školy. Teoretická část je věnována vývoji dítěte od dvou do tří let. Dále se zabývá samotným procesem adaptace, jeho fázemi, projevy maladaptace a možností pomoci učitelek a rodičů dětem při adaptačním procesu. Poslední kapitola teoretické části je věnována podmínkám vzdělávání, které musí být pro tuto věkovou skupinu upraveny. Praktická část je opřena o kvalitativní výzkum, kde je zkoumán průběh adaptace dvouletých dětí v konkrétních mateřských školách pomocí pozorování a rozhovoru.
Klíčová slova:	Dvouleté děti, adaptace, mateřská škola
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis deals with the adaption of two years old children to the kindergarten environment. The theoretical part focuses on the child's development between two and three years. It also deals with the process of adaptation, it's phases, manifestations of maladaptation and the possibility of helping teachers and parents in adaptation process. The last chapter of the theoretical part is devoted to the conditions of education which must be adjusted for this age group. The practical part consists of

	qualitative research which examines the course of adaptation of two years old children in specific kindergartens through observation and interview.
Klíčová slova v angličtině:	Two-year-old child, adaptation, kindergarten
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 – Rozhovor z MŠ A Příloha č. 2 – První týden pozorování
Rozsah práce:	56 stran
Jazyk práce:	Český jazyk